Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

...най 1921 оной ...ин 21-һээ гарана | № 49 (15372) | 1980 оной февралиин 27, среда | Сэн 2 мүнгэн.

КПСС-эй ЦК-да, СССР-эй Министрнүүдэй Советтэ

ХОЙТО ЗҮГЭЙ АРАД ҮНДЭҺЭТЭДЭЙ АЖАҺУУДАГ РАЙОНУУДЫЕ ЭКОНОМИЧЕСКА БА СОЦИАЛЬНА ТАЛААРНЬ СААШАДАНЬ ХҮГЖӨӨХЭ ХЭМЖЭЭНҮҮД ТУХАЙ

...ленинскэ национальна по...ын сэхэ шууд бэслүүлэ...энэй үндэһөөр Хойто ... арад үндэһэтэд — ...үүд, ханты, ман...эвенкнүүд, корягууд, ...нууд, звенүүд, долга...ительменүүд, кетүүд, ...дуудуд, нанайцууд, нга...нууд, нөгидальцууд, нивх...ны, орогууд, орочонууд, ...ны, селькупууд, тофа...нууд, удэгейцүүд, уль...уд, чуванцууд, энцүүд, ...мосууд ба юкагирнууд Советтэй Красноярска, Приморско ба Хабаровска хизаарнуудай, Буряадай ба Яхадай АССР-нүүдэй, Архангельска, Мурманска, Томско, Тюменскэ, Эрхүүгэй, Шэтын, Амарай, Камчатска, Сахалинска, Магаданска областьнуудай партийна болон совет зургаануудые, Хойто зүгэй арад үндэһэтэдэй ажаһуудаг районуудта байгаа баян нөөсэнүүд шэнэ...дэн ашаглагдана. То... предприятинууд, элшэ...ай ба транспортын үй...ринүүд баригдана. Хойто...үгэй үндэһэн зоной гол ...ы бологшо — оро үсхэ...лгэ, загаһанай ба ан...олзоборилгонууд улам ...даа хүгжөөгдөө. Һурь...нууд ба соёл гэгээрэ...эмхи зургаануud тог...дохой. Ажабайдалай ...риальна ба соёлой хэм ...эзэн улам дээшэлнэ. ...зондо үүүлэгдэдэг ме...инскэ туһаламжын үр...огдэлэнэй, ажалшадай ...ал улам һайжаруулха ...лготой бусад хэмжээ ...лганнуудай бэслүүлэгдэ...ай ашаар Хойто зүгэй ...ноной тоо олошоороо. ...ха зуура оро үсхэбэ...ны, агнуурин, загаһанай ...нгай олзоборилгонууды...адань хүгжөөхэ арга ...жонууд үшөөл хүсэд ...лэгдэнэгүй. Оро үсхэ...гын ба олзоборилгын ...ынуудай бэлэдхэлэй ...нүүдэй материально-тех...скэ үндэһэ һуурин ду...гаар хүгжөөгдэнэгөө.

...үсхэбэрилдэг ажахын ...ухин бэлэдхэхэ хэрэгтэ...олдоһон дутуу дунда...аа шалтагаалан, тиимэ...ухинин гээлтэ хоролто...ороһон, шанарайнь доо...он ушарнууд үзэгдэнэ. ...оро үсхэбэрилгэ олзобо...ын ажахын мүнөөнэй ...н түбхинэһэн байдалай ...н һайн талануудые хүсэд ...н хэрэглэхэ ябадал хан...гүй. Үндэһэн зоной ажа...лай гурим болон арга ...жонуудай өөрсэ тала...ые хараада хүсэд абан...байрын гэрнүүдэй про...уд табигдагаг байна.

...йто зүгэй арад үндэһэ...ажаһуудаг районуу...экономическа ба соци...талаар саашадань хүг...ын тула экономикыень ...ексноор хүгжөөхэ, ажа...ба соёлой байгуулал...хүтэлбэрилгын хэрэг...руулха, промышленно...налбаринуудые, наци...ына уран һайханай ол...лгонуудые, орр үсхэ...гэ олзоборилгын ажа...дые, ан үсхэбэрилгын, ...һу һаалинн мал ба шубуу, ...гахай үдхэлгын, теплицэнүүдтэ овощ ургуулгын хэрэг саашадань хүгжөөхэ, тэрэшэлэн һуурин, тосхонуудые комплексноор бариха, хүдөөгэй һуурин, тосхонуудые болбосон байдалтай болгохо хүдэлмэридэ промышленна предприятинууд ба организацинуудые хабаадуулха хэмжээ ябуулганнуудые эдэ районуудта 1980 — 1990 онуудай туршада бэслүүлхыень РСФСР-эй Министрнүүдэй Советтэ, Красноярска, Приморско ба Хабаровска хизаарнуудай, Буряадай ба Яхадай АССР-нүүдэй, Архангельска, Мурманска, Томско, Тюменскэ, Эрхүүгэй, Шэтын, Амарай, Камчатска, Сахалинска, Магаданска областьнуудай партийна болон совет зургаануудые, Хойто зүгэй арад үндэһэтэдэй ажаһуудаг районуудта байгаа баян нөөсэнүүд шэнэ...дэн ашаглагдана. Тоо... предприятинууд, элшэ...ай ба транспортын үй...ринүүд баригдана. Хойто...үгэй үндэһэн зоной гол ...ы бологшо — оро үсхэ...лгэ, загаһанай ба ан...олзоборилгонууд улам ...даа хүгжөөгдөө. Һурь...нууд ба соёл гэгээрэ...эмхи зургаануud тог...дохой. Ажабайдалай ...риальна ба соёлой хэм ...эзэн улам дээшэлнэ. ...зондо үүүлэгдэдэг ме...инскэ туһаламжын үр...огдэлэнэй, ажалшадай ...ал улам һайжаруулха ...лготой бусад хэмжээ ...лганнуудай бэслүүлэгдэ...ай ашаар Хойто зүгэй ...ноной тоо олошоороо. ...ха зуура оро үсхэбэ...ны, агнуурин, загаһанай ...нгай олзоборилгонууды...адань хүгжөөхэ арга ...жонууд үшөөл хүсэд ...лэгдэнэгүй. Оро үсхэ...гын ба олзоборилгын ...ынуудай бэлэдхэлэй ...нүүдэй материально-тех...скэ үндэһэ һуурин ду...гаар хүгжөөгдэнэгөө.

Гуур ба боргоһонтой тэмсэхэ үрэтэй һайн арга хэрэгсэлнүүдые, тэрэшэлэн оро, эбэртэ бодо мал, мори, гахай ба шубуудые, олзоборилгын ангууд ба туруута зэрлиг амитадые элдэб үбшэнүүдһээ хамгаалха хэрэгсэлнүүдые бии болгохо хүдэлмэреэ 1980 ондо түгэсхэхыень В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ Хүдөө ажахын науканнуудай бүхэсоюзна академидэ, СССР-эй Медицинскэ эрдэмэй академидэ, СССР-эй Хүдөө ажахын министерствэдэ, Химическэ промышленностнин министерствэдэ дурадхагдаба.

Хойто зүгэй арад үндэһэтэдэй ажаһуудаг районуудта 1990 он хүрэтэрхи үе соо хүдөөгэй, агнуури—олзоборилгын ажахы хүгжөөхэ схемэ зохёохыень СССР-эй Хүдөө ажахын министерствэдэ, В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ Хүдөө ажахын науканнуудай бүхэсоюзна академидэ, тэрэшэлэн Амар мүрэнэй оршон тойрондо загаһанай ажахы хүргөөхэ схемэ зохёохыень СССР-эй Загаһанай ажахын министерствэдэ даалгагдаа.

Хойто зүгэй арад үндэһэтэдэй ажаһуудаг районуудта 1980—1990 онуудай турша соо шэнэ барилгануудые хэхэ, ашаглагдажа байһан ба бусад үйлэдбэринүүдые үргэдхэхэ, шэнэдхэн һэльбэхэ хүдэлмэри бэслүүлхыень, промышленна предприятинууд ба организацинуудые электрын, дулаанай эльшэ хүсөөр хангалга һайжаруулха хэмжээ ябуулганнуудые тодорхойлон хараалха гэжэ союзна хэдэ хэдэн министерствэнүүд болон РСФСР-эй Министрнүүдэй Совет уялгалагдаба.

Дурсагдаһан районуудай хүн зоной ажабайдалай материальна ба соёлой хэм хэмжээе саашадань улам һайжаруулха хэмжээнүүд тогтоол дотор хараалагданхай. Байрын гэрнүүдые, соёлой ба ажаһуудалай шэгэлтэй, коммунальна ажахын, эльүүрые хамгаалтын, гэгээрэлэй ба хүдалдаа наймаанай байшангуудые 1980 — 1990 онуудта бариха даалгабринууд СССР-эй министерствэнүүд ба албан зургаануудта, РСФСР-эй Министрнүүдэй Советтэ тодорхойлогдоо. Өөһэдөө үйлэдбэрилһэнэй үндэһөөр, хүдөө ажахын продукцяар хүдэлмэришэд болон алба хаагшадай эриитэ хэрэгтэй нөөсэ байгуулалгаа, гэрэлээр хангагдаг байрын нүүдэл гэрнүүдэй типовой шэнэ проектнүүдые табилга РСФСР-эй Министрнүүдэй Советтэй хамта 1980 ондо дүүргэхыень СССР-эй Госстройн дэргэдэхи Граждан барилгын ба архитектурын талаар Гүрэнэй комитетэ һанамжалан дурадхагдаа.

Хойто районуудтахи нүүдэл байдалтай бүлэнүүдые тубхинүүлхэ хүдэлмэри дүүргэхэ хэмжээ ябуулганнуудые зохёохо ба бэслүүлхэ арад зоной ёһо заншалнуудые хараада абажа, тэдэнние тусхай мэргэжэлдэ ёургахаар хараалхыень РСФСР-эй Министрнүүдэй Советтэ даалгагдаба.

РСФСР-эй Министрнүүдэй Советдэй, Далайн флодой министерствын ба хабаатай бусад министерствэнүүдэй эдэ районуудта автомобилиин харгынуудые, далайн ба гол мүрэнэй портнуудта причалнуудые, нютагай агаарай линиинүүдэй аэропортнуудые баряа, эдэ районуудай хүн зоной телевизионно дамжуулганнуудые найдамтайгаар барижа абахынь тула радиотрансляционно сетьнүүдые, телефоной холбоо тогтоолгые хурдан түргэнөөр хүргөөгөө һаань, таарамжатай байгаа гээд тоологдобо.

Хүдөө ажахын предприятинууд ба эмхинүүдэй, олзоборилгын болон ан үсхэбэрилгын ажахынуудай автомобильнуудые, тракторнуудые, түхеэрэлгэнүүдые, мүн бусад техникэ хангаха ба заһабарилха үйлэдбэриин баазануудые үргэдхэхэ хэмжээнүүдые абахыень, мүн эдэнние материальна нөөсэ баялигуудаар, техникээр хангалгые һайжаруулхыень СССР-эй Госкомсельхозтехникэдэ, СССР-эй Хүдөө ажахын министерствэдэ, РСФСР-эй Министрнүүдэй Советтэ дурадхагдаа.

Хүдэлдэг газартань оро...шодые, ангуушадые, загаһа...шадые, мүн эдэ газар нютагуудта соёл-гэгээрэлэй ба медицинскэ талаарнь хангадаг хүдэлмэрилэгшэдые, мүн оро үсхэбэрилгын, агнуурин ба загаһа олзоборилгын продукцинуудые, үрэ жэмэс, һархяаг болон һамар агаарай замаар зөөхэ хэрэг хангаха хэмжээ ябуулганнуудые түсэбүүд соогоо хараалхыень Граждан авнациин министерствэдэ, РСФСР-эй Министрнүүдэй Советтэ даалгагдаба. 1985 он болотор 150 миллион гектарта, 1990 он болотор сахин хамгаалдаг талмайн хэмжээе 170 миллион гектарта хүргэжэ, түймэрһөө орын бэлшээри ба агнуурин газарые самолёдоор хамгаалгые бэслүүлхэ.

Оро үсхэбэрилгын-олзоборилгын ажахынуудые хангалгые һайжаруулгада онсо анхаралаа хандуулжа, 1990 он болоторхи үе соо Холын хойто зүгэй эрье шадарай районуудые далайн флодоор хангаха гурим һайжаруулха хэмжээ ябуулганнуудые 1980 ондо зохёон бэслүүлхыень СССР-эй зохихо министерствэнүүд болон албан зургаануудтай, РСФСР-эй Министрнүүдэй Советтэй хамта Далайн флодой министерствэдэ дурадхагдаа. Багахан бүлэг ашаанууды универсальна контейнернүүд соо хэжэ, түмэр харгыгаар, уһан замаар хойто портнууд худар зөөхэ.

Ехэ хүйтэндэ хүдэлхэ аргатай, 8 тонно ашаа тээгээд, саһан соогуур, намаг налхитай газараар ябажа шадаха машинануудые 1985 он болотор олоорнь бүтээн гаргахыень Автомобильна промышленностнин министерствэдэ даалгагдаба.

Арһан дотортой гутал болон сабжинуудые оёхо үйлэдбэриин хүсэнүүдые үргэдхэхыень, Холын хойто зүгэй районуудай орошодые, ангуушадые, загаһашадые тусхай хубсаһаар, гуталаар хангалгые һайжаруулхыень СССР-эй Хүнгэн промышленностнин министерствэдэ дурадхагдаһан байна.

1981—1990 онуудта Бурядай болон Яхадай автономито республикануудта, Красноярска, Приморийн ба Хабаровска хизаарнуудта, Архангельска, Мурманска, Томско, Тюменскэ, Эрхүүгэй, Шэтын, Амарай, Магаданай, Камчатска болон Сахалинска областьнуудта санаторно-курортын эмхи зургаануудые, амаралтын эмхи зургаануудые, пионерэй болон элүүржүүлгын лагерьнуудые саашадань хүгжөөлгые 1981—1990 онуудай түсэбүүд соогоо ВЦСПС-эй, СССР-эй министерствэнүүд болон албан зургаануудай, РСФСР-эй Министрнүүдэй Советтэй хараалаа һаань, шухала хэрэгтэй байгаа гээд тоологдобо.

Элүүрые хамгаалгын эмхи зургаануудые врачнуудай кадрнуудаар бүридүүлхэ ба тусхай шэгэлтэй нүүдэл медицинскэ туһаламжые саашадань хүргөөхэ, медицинын эмхи зургаануудай хүдэлмэрнин шанар ба соёл болбосоролые дээшэлүүлхэ, Хойто зүгэй нютагуудта эмнэлгын, һэргылэмжын хүдэлмэрние үргэдхэхэ талаар нэмэлтэ хэмжээнүүдые бэслүүлхыень СССР-эй Элүүрые хамгаалгын министерствэдэ, РСФСР-эй Министрнүүдэй Советтэ дурадхагдаа.

Хойто зүгэй арад үндэһэтэдэй ажабайдалай социально-экономическа ба медико-биологическа эрхэ байдалые шэнэжэлхэ хүдэлмэри үргэдхэхыень эрдэм, техникын талаар СССР-эй Гүрэнэй комитетэ, СССР-эй Науканнуудай академидэ, СССР-эй Медицинын эрдэмэй академидэ даалгагдаба.

Дурсагдаһан районуудта соёл-гэгээрэлэй нүүдэл эмхи зургаануудай нэгэдэмэл сеть байгуулха хэмжээ ябуулганнуудые 1980 ондо бэслүүлхыень ВЦСПС-тэй хамта СССР-эй Соёлой министерствэдэ дурадхагдаа.

Хойто зүгэй арад үндэһэтэдэй хэлэнүүд дээрэ үзэг бэшэг хүгжөөлгын асуудалнуудаар хэлэ бэшэгэй ба социологическа шэнжэлгэнүүдые үргэлжэлүүлхыень СССР-эй Науканнуудай академидэ зуршалагдаба. Юрэнхы эрдэмэй һургуулинуудта, багшанарай училищинууд болон институдуудта һуралсалай программануудые зохёохыень, учебниг үүдые, һуралсалай-харуулан ойлгуулын хэрэгсэлнүүдые, словарьнуудые, һургуулида ороодуй үхибүүдэй эмхи зургаануудта харуулан ойлгуулгын хэрэгсэлнүүд болон методическа заабаринуудые бэлдэжэ, хэблэн гаргахыень, эдэнэй хүдэлдэг газарһаань дулдыдангүй, дурсагдаһан учебнигүүдые зохёохынь тула Хойто зүгэй арад үндэһэтэдэй хэлэнүүдые шэнжэлдэг мэргэжэлтэдтэ—эдэ хэлэнүүд дээрэ хэблэгдэдэг учебнигүүдэй авторнуудта творческо амаралта олгохыень СССР-эй Гэгээрэлэй министерствэдэ, СССР-эй Педагогическа эрдэмэй академидэ, СССР-эй Дээдэ ба тусхай дунда һуралсалай министерствэдэ, хэблэлэй, полиграфиин ба номой худалдаа наймаанай хэрэгүүдые эрхилдэг СССР-эй Гүрэнэй комитедтэ, РСФСР-эй Министрнүүдэй Советтэ даалгагдаһан байна.

1980/81 онуудай һуралсалай жэлһээ эхилжэ, Хойто зүгэй арад үндэһэтэдэй дундаһаа дээдэ ба тусхай дунда һургуулинуудта һураха ороһон студентнэр болон һурагшадые гүрэнэй ханталгада абахыень зохихо министерствэнүүдтэ даалгагдаа.

КПСС-эй Центральна Комитет, СССР-эй Министрнүүдэй Совет Хойто зүгэй арад үндэһэтэдэй ажаһуудаг районуудай экономико ба соёлые саашадань хүгжөөхэ гээшэ гүрэн түрын шухала удха шанартай зорилго болоно гэжэ тоолохо зуураа, партийна, совет ба ажахын органууд энэ тогтоол дотор хараалагдаһан хэмжээ ябуулганнуудые бэслүүлхын тула бүхы хэмжээнүүдые абаха гээд найдажа байһанаа мэдүүлнэ.

ТАСС ШӨНӨ ҺОНИН

ТУСГААР НОМ БОЛГОГДОБО

1980 оной февралиин 22-то Москвагай Бауманска һунгуулиин округой һунгагшадтай уулзахадаа нүхэр Л. И. Брежневэй хэлэһэн үгэ тусгаар ном болгогдожо хэблэгдэн гараба.

Энэ номые Политическэ литературын хэблэл олон хэһэгээр барлан гаргаа.

(ТАСС).

ХАБАРАЙНГАА ТАРИЛГАДА БЭЛЭН

СТАВРОПОЛЬ. Эндэхи Чапаевай нэрэмжэтэ колхозой Социалис Ажалай Герой Иван Нагорнын толгойлдог комплексно отряд хабартаа свеклын талмайда гарахаар түгэс бэлэн байһан тухайгаа тусхай үнэмшэлгэ абаба. Энэ отряд область дотороо эрхимэй тоодо ороһоор үнинэй юм. Коллектив техникэ заһабарилгые болзорһоонь урид дүүргээ, үрэнэ хүрэнгын, үтэгжүүлгэнүүдэй, гербицидүүдэй шухала хэрэгтэй нөөсэ байгуулланхай. Нагорнын даадаг комплексно отряд үшөө үнгэрһэн сезондо табан жэлэйнгээ даабаринне дүүргээ ҺЭН. Тарялангай гектар бүриһөө 322 центнер свекло ургуулжа абаһан байгаа. Механизаторнууд мүнөө жэл гектарһаа 400 центнерһээ дээшэ ургаса хуряаха зорилго урдаа табинхай. Хизаарай свеклошод саахарай заводуудта миллион үлүүтэй тонно амтатай түмһэ эльгээхэ гэжэ зоригжонхой.

ТҮРҮҮ ОНОЛ АРГААР

ОРЕЛ. Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой ажалшад малай байрануудай дүрбэлжэн метр бүхэние ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэхэ талаар үльгэр жэшээ харуулна. Эндэхид хуушан байранууд соогоо урданайхида орходо 1500 толгой үлүү олон мал нэмээн багтаажа, харууһалжа шадаа юм. Колхозой комплексын нэгэ корпусто хоёрдохи дабхар барибаһан байна. Иимэ юрэ бусын тэгэ хэрэглэлэнэй ашаар фермэ барилгада схэ мүнгэ зоори гаргаагүй. Алмагдаһан мүнгэнинь шэнэ типовой тахайн байра барихада лаб хүрэхэ. Орловско областнин олохон колхоз, совхозуудта энэ түрүү ажахын дүй дүршэл нэбтэрүүлэгдэжэ байнхай.

ШӨНӨ ГЭР БАЙРАНУУДТА НҮҮН ОРОНО

ПЕТРОПАВЛОВСК-КАМЧАТСКИЙ. Областнин түб хотодо һаял баригдажа дүүрэһэн кооперативна гэр байрануудта загаһашадай 250 бүлэ нүүн оробо. Эндэ жэл бүри 180 мянган дүрбэлжэн метр байра ашаглалгада үгтэгдэг байна. Бүри олон хүнүүд энэ холын хахад аралые наһаараа ажаһуухаар шэлэдэг юм.

ПРОМЫШЛЕННА ҮНДЭҺЭНДЭ ОРУУЛНА

ОРДЖОНИКИДЗЕ. Үхэрэй мяха үйлэдбэрилгөөр ажахы хоорондын Ногирска комплекс болзорһоо урид проектээр хараалагдаһан хүсэндөө хүргэгдэбэ. Тэрэ Хойто Осети дотороо эгээл томонь юм. Мяханай энэ фабрикын корпусууд хүдэлмэрээр хүсэд бүрин хангагданхай. Эндэхи цехүүдтэ дүрбэ мянган толгой эрэ бууруу, хашараг һайнаар шахан таргалуулдагна. Тэдэнэйнь шэгнүүр сүүдхын 750 граммаар нэмэнэ. Тус тустаа 430 килограмм, тэрэнһээ дээшэ шэгнүүртэй хашарагууд мяханай комбинадта эльгээгдэдэг юм. Хойто Осетинин ажалшад эбэртэ бодо мал шахан таргалуулгые промышленна үндэһэндэ оруулха, мал ажалые тусхай шэгэлээр эрхилдэг болохо гэжэ шийдэнхэй.

(ТАСС).

ТАСС-ай МЭДЭЭСЭЛ

1979 оной октябриин 6-да Берлиндэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Советэй Президиумэй Түрүүлэгшэ нүхэр Л. И. Брежневэй сонсохоһоной ёһоор, түбэй Европодохи совет сэрэгүүдэй тоое нэгэ талаһаа хороохо тушаа урда тээнь абтаһан шийдхэбэрие бэслүүлэн, совет танкова сэрэгэй частьнуудай ээлжээтэ булэг танкнуудтаяа хамта байгша оной февралиин 25-һаа Германиин Демократическа Республикаһаа Эхэ орондоо бусажа эхилээ. Эндэһээ гаргагдаһан частьнууд Советскэ Союзай Европейскэ районуудта байлгагдахэ юм.

Бурядай АССР-эй Верховно Советэй Президиумэй

У К А З

НҮХЭР А. Ф. ПОЛЕНОВЫЕ БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Республикын энергетическэ системэдэ удаан саг соо аша үрэтэйгөөр ажаллаһанайнь түлөө, түрэһөөр 70 наһа гүйсэһэнтэйнь дашарамдуулан, нүхэр **Поленов** Алексей Фёдоровичые Бурядай АССР-эй Верховно Советэй Президиумэй **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнаха.

Бурядай АССР-эй Верховно Советэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Б. СЕМЕНОВ.

Бурядай АССР-эй Верховно Советэй Президиумэй Секретарь И. ЧЕРНЯКОВ.

Улаан-Удэ, Советүүдэй байшан.
1980 оной февралиин 21.

ДЭБЖЭЛТЫН ОРШОН БАЙДААДА ДЭМЖЭГДЭН ҺАЙШААГДАНА

ХҮСЭД ЭТИГЭНЭБДИ

...һуудал байдалнай улам ба...дэлгэр, хүхюун сэнгэлиг ...роһой, Эхэ оромнай үшөөл ...ехэтэй, илагдашагүй бай...й, дайн сэрэгэй аюул дэл...дэ хэзээдэшье бү тохёол...ой гэжэ совет хүнүүд хо... сэдьхэжэ ябана, энээнэйл ...өө эсэшэ сусашагүйгөөр ...дэлнэ ха юм даа.

...дэлхэйн бүхы арад зондо ... найрамдал, амгалан бай...ы яаха аргагүй хэрэгтэй гэ...нүхэр Леонид Ильич Брежнев Москва хотын Бауманска ...огой һунгагшадтай уулза...даа хэлэһэн үгэ дотороо он...лон зааһан байна. Энэ хэ...шэнь олон үри хүүгэдые ...дэнь болгожо байһан нам ...ын эхнүүдэй зүрхэ сэдь...дэ тон ехэ этигэл найдал ...үүлнэ. Манай ороной Ком...нис партиин, Совет прави...ельствын үнэн зүб, сэхэ шууд ...итике хэзээдэшье илаха ...ь этигэнэбди.

...ажабайдалнай, нютаг нуга...ай жэлһээ жэлдэ болбосон ...һайхан боложо байна. Жэ...шээнь, манай Инзагата нютагые абаад үзээ. Эндэмнай ...һүүлэй жэлнүүдтэ соёл-гэгээрэлэй, ажаһуудалай, худалдаа наймаанай, медицинын гэр байранууд хуу шэнээр баригдаа. Олонхи айлнууд шэнэ гэрнүүдтэ түбхинэхэй. Малшадай үхибүүд хуу түлөөһэгүйгөөр интернадта байгаад ...һурана. Тиигэжэ манайхин олон үхибүүдээ гүрэн түрынгөө, колхозойнгоо туһаламжаар ...һургана. Юрэдөө, ажаллажа байһан хүндэ мүнөө сагта ядаха, дутаха юумэн үгы гээшэ.

Бидэ гэр бүлөөрөө олон жэлдэ колхозойнгоо баялиг — хонин ...һурэгые үдхэлсэнэбди. Яһалал шадал зэргээрээ оролдожо ажалланабди, муу бэшэ үрэ дүншье түйланабди.

М. АЮРЗАНАЕВА,
Зэдын районой «Коммунизм» колхозой хонишон, Эхэ-герой.

ИИМЭЛ ХАРЮУ ҮГТЭХЭ ЁҺОТОЙ!

Москвагай һунгуулиин Бауманска округой һунгагшадай ...нгалтын урда тээхи суглаан дээрэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Советэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Леонид Ильич Брежневэй байгша оной февралиин 22-то хэлэһэн үгые ехэ анхаралтайгаар радиогоор шагнаад, газетэдэ уншаад байхадаа, агууехэ Эхэ ороной...гоо түлөө, партиингаа сэсэн мэргэн хүтэлбэриин түлөө гүн сэдьхэлһээ омогорохоһон байнаб.

Манай Эхэ ороной экономическа болон научно-техническэ хүсэ шадалай, промышленность ба хүдөө ажахын хурдан түргэнөөр хүргэжэ байһыень бидэнэр өөһэдөө хаража, мэдэржэ байнабди. Хото, хүдөөдэшье илгаагүй ехэ барилга хэгдэнэ. Хүн зоной ...уудал байдал жэлһээ жэлдэ ...найжарна, баян дэлгэр болоно.

Совет гүрэнэймнай бэеэ хамгаалха хүсэн айхабтар ехэ болоо гэжэ булта мэдэнэбди. Энээн тушаа нүхэр Л. И. Брежнев бүхы дэлхэйн зоной ...дуулахаар мэдүүлээ гээшэ. «Бидэнэр болон манай союзнигууд өөһэдыгөө хододоо хамгаалжа, дайсан харша али бүхы ябуулганнуудта харюу сохилто үгэжэ шадахабди» гэ...литикые дэлхэйн арад түмэн мэдэхэ болөнхой. Тиимэ...һээ американ империализмын, Вашингтоной баяд ноёдой хэ...ды хардалга гүрдэлгэ хээшье ...haa, хуурмаг мэдээнүүдые та...доошонь оруулаагүй, Ажахыдамнай жэл бүри ехэ барилга хэгдэнэ. 350 хүнэй ...ууха залтай Соёлой шэнэ ордон, аптекын байшан баригдаа. Тракторнуудые байлгаха гараж баригдажа байна. Автомат аргаар машинануудта тоһо, түлишэ хэхэ нефтебаза ашаглалгада оруулагдаха ойртоо. Үнеэдэй, хонидой байра баригдана. Һаалиин фермэнүүдэй зуһаланда тэжээл бэлдэлгэ ...ухэ гаргаа.

Х ТАБАН ЖЭЛ: АШАГ ҮРЭ, ШАНАР, ДЭЛИСЭ

ХҮН БҮХЭНЭЙ ОРОЛДОСОҺОО

«Арадай ажахын бүхы участогуудта, үйлэдбэри бүхэндэ эрилтэ ехэтэй, эмхи гуримтай байха, ажал хэрэгтээ зохёохы ёноор хандалгын оршон байдал байгуулха хэрэгтэй»,— гэжэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Советэй Президиумэй Түрүүлэгшэ нүхэр Л. И. Брежнев КПСС-эй ЦК-гай ноябриин (1979 он) Пленум дээрэ хэлээ һэн. Мүнөө тон харюусалгатай табадахи түгэсхэхы жэл ябажа байна. Энэ жэлдэ һулаханаар, дунда зэргээршье худэлжэ болохогүй бшуудаа. Хүн бүхэн харюусалгаяа дэшэлүүлхэ, урдаа шанга эрилтэ табижа, даабаряа үлүүлэн дүүргэхэ хэрэгтэ бүхы хүсэ шадалаа зорюулха болоно.

«БАМтоннельстрой» управлениин 1-дэхи автобазын худэлмэришэд КПСС-эй ЦК-гай ноябриин (1979 он) Пленумэй материалнуудые тон анхаралтайгаар шудалжа, арбадахи табан жэлэй даабари болзорһоонь урид дүүргэхээр дээшэлүүлэгдэһэн уялгануудые абаад, дундаа мүрысэнэ. Коллективнай 900 хүнһөө бүридэнэ. Эдэнэр бултадаа үдэр бүриингөө даабари үлүүлэн дүүргэхын тула яһала оролдоно, хаба шадалаа сүм ажалдаа зорюулна.

Автобазымнай жолоошод Байгалай, Байгалай эрьеын, Хойто-Муяын тоннельнүүдэй барилгада хэрэгтэй материал, оньһон түхеэрэлгэнүүдые, зэр зэмсэг, шэнгэн түлишэ зөөдэг байха юм. Бидэнэр, жолоошодой худэлмэриһөө ехэ юумэн дулдыдаха. Манай автобазын жолоошод энэ харюусалгаяа сэдьхэл зүрхөөрөө мэдэрнэ. Тиимэһээл автомашинануудые миин байлгангүйгөөр ашаглаха, худэлмэриин сагые зүбөөр, хүсэдөөр хэрэглэхэ гэһэн зорилго үрдаа табяад, тэрэнээ бодото дээрэнь бэелүүлхын түлөө тэмсэнэ.

Автоколоннонуудай, бригадануудай, жолоошон, слесарь, токарь бүхэнэй дунда социалис мүрысөөн дэлгэрүүлэгдэнхэй. Манай автобазын захиргаан, партийна, профсоюзай, комсомолой организацинууд мүрысөөнэй дүн саг болзортонь согсолжо, эрхим һайн үрэ дүн туйлаһан худэлмэришэдэй нэрэ солые бултанда мэдээжэ болгодог, дүй дүршэлыень олоной дунда тарааха ябуулга хэдэг. Манай автобазын партийна, профсоюзай, комсомолой организацинууд «Автомобилист» гэһэн олон хэһэгтэй газетэ гаргадаг болонхой. Энэ газетын хуудаһан дээрэ түрүү худэлмэришэдэй ажал хэрэг тухай дэлгэрэнгыгээр бэшэгдэдэг. Ажалай журам эбдэдэг, ажалдаа хайша хэрэгээр хандадаг худэлмэришэд, мэргэжэлтэд газетэдэ шангаар шүүмжэлгдэдэг байха юм.

Худэлмэришэдэй харюусалга дээшэлүүлхэ, социалис мүрысөө зүбөөр эмхидхэхэ хэрэгтэ «Автомобилист» газетэ ехэ нүлөө үзүүлнэ. Энэ газетэ неделидэ нэгэ удаа гарадаг. Бидэ жолоошод энэ газетынгээ гарахыень хүлеэжэ, һонирхон уншадагбди, хэнэй түрүү эзргэдэ ябажа байһаниие мэдэжэ абадагбди. Сэхыень хэлэхэдэ, олон хэнэгээр гарадаг «Автомобилист» газетэ бидэндэ ехэ туһа хүргэнэ, бидэниие һургаг хүмүүжүүлнэ.

Жолоошоднай хаба шадалаа сүм ажалдаа зорюулжа, тоннельнүүдэй барилгада хэрэгтэй ашаа ехээр зөөхэ хэрэгтэ бүхы хүсэ шадалаа зорюулжа байдаг. Бүтээсэ ехэтэй автомашинануудые миин байлгангүйгөөр ашаглахын тула хүн бүхэн оролдоно. Мүнөө жолоошоднай «автомашина бүридэ эгээл үндэр бүтээсэ» гэһэн уряа доро мүрысэнэ. Һайн бэлэдхэлтэй, дүршэл шадабритай худэлмэришэд үнэн сэхээр ажалдаа хандажа, муу бэшэ үрэ дүнгүүдые туйлаба. Автобазын партийна, профсоюзай, комсомолой организацинууд худэлмэришэдэй гаргаһан һайн һайхан үүсхэлнүүдые ходол дэмжэдэг, али бүхы аргаер туһаламжа хүргэдэг.

Һаяшаг манай автобазын 22 жолоошод арбадахи табан жэлэйнгээ даабари дүүргэһэн тухайгаа элидхэбэ. Эдэнэй дундаһаа В. Я. Афанасьев, А. Ф. Бастрыгин, П. И. Балдаков, О. Х. Барженев болон бусадай нэрэ солые дурдахаар. Эдэ нүхэд БАМ-ай барилгын эхинһээ тон ехэ хэмжээнэй ашаа зөөгөө. Уһа шабарта унажа байгаад, хүнэй ябаагүй газараар БАМ-ай барилгада хэрэгтэй ашаа зөөгөө. Иимэ зориггой, урагшаа эрмэлзэһэн һанал бодолтой худэлмэришэд залуушуулые ажалай шэнэ илалтануд тээшэ дахуулна ха юм.

Би хорёод жэлэй туршада жолоошоноор ажалланаб. БАМ-ай барилгада зургаадахи жилдэнэ. «Магирус» түхэлэй 17 автомашинатайбди. Энэ машинануудаа миин байлгангүйгөөр ашаглаха хэрэгтэ бүхы хүсэ шадалаа зорюулнабди. Автомашинануудаа хоёр халаанай туршада ашагладаг болообди.

Залуу жолоошон Олег Ткачев даажа абаһан автомашиная капитальна заһабарида оруулангүйгөөр 130 мянган километртэ ябуулха гэһэн үүсхэл гаргаа бэлэй. Бригадынмнай булта жолоошод энэ үүсхэлыень дэмжээ. Машинануудтаа техническэ харууһа һайнаар хэхэ, хуушаһан узел болон детальнуудыень саг дары һэлгэхэ гэһэн эрилтэ жолоошодой урда табигдана. Машинануудай деталь болон узелнуудые шалгажа байха комисси бригада дотороо эмхидхэнхэйбди. Энэ комиссиин гэшүүд машинануудые заһабарилха график зохёонхой. Жолоошоноор ажаллажа олоһон дүршэлөө энэ асари ехэ барилгада сүм зорюулха гэжэ шиидэнхэйб. Даажа абаһан ажал хэрэгтээ һэшхэлтэйгээр, коммунис ёноор хандаха ёнотойб. Тиигэжэ залуушуулые һурганаб. Минии хүтэлбэрилдэг комсомол-залуушуулай бригада 22 жолоошодһоо бүнай бэе бэедээ туһалалсадаг, хамтын хүсөөр машинануудаа заһабарилна. Хэнэйшье мэдэхээр, манай БАМ-ай авто-харгы тиимэ һүрхэй һайн бэшэ. Машинануудаа гамтайгаар ашаглаагүй һаа, биратай юумэ хэхэгүйбди. Эндэ жолоошодой һэшхэлһээ, оролдосо шадабариһаа, дүй дүршэлһөө одоол ехэ юумэн дулдыдаха. Бригадымнай коллектив дотор дүршэлтэй, һайн бэлэдхэлтэй жолоошод яһала олон. Тэдэнэй оролдосо шадабариин ашаар лэ автомашинануд удаан сагай туршада, бүтээсэ ехэтэйгээр ашаглагдана. Жэшээлхэдэ, жолоошод Сергей Бевзенко, Николай Кропотов гэгшэд автомашинануудаа капитальна заһабарида оруулангүйгөөр 120 мянган километртэ ябуулаад байна. Манай бригадын жолоошод үнэн сэхээр ажал хэрэгтээ хандана, мэргэжэл шадабаряа дээшэлүүлнэ. Энээн дээрэһээ үдэр, недели, һара бүриингөө даабари үлүүлэн дүүргэнэ. Бидэ арга боломжоёо һайса хаража үзөөд, арбадахи табан жэлэйнгээ даабари В. И. Ленинэй түрэһөөр 110 жэлэй ойн һайндэр болотор дүүргэхэ уялга абаабди. Энэ зорилгоёо бэелүүлхэ арга боломжотойбди. Юуб гэхэдэ, жолоошоднай ажал хэрэгтээ зохёохы ёноор хандана, бүхы хүсэ шадалаа, мэргэжэл шадабаряа ажалдаа зорюулна.

Г. КИРЕЕВ,
«БАМтоннельстрой» управлениин 1-дэхи автобазын жолоошодой бригадир.

Хэжэнгын районой «50 лет Октябр... дүрбэдэхи отделениин дүй дүршэлтэй м... жидма Цыреновна Мункуева Дунда... зарта арбаад гаран жэлэй туршада... руунуудые харууһалдаг юм. Үнгэрэ... Бальжидма Цыреновна Цырендоржо... толгой үхэр тобир тарганаар ондо орш... дэ тушааһан байна. Мүнөөшье энэ бу... залуу мал түлжүүлжэ байнхай. Хэд... тэй үбэлжэлгын тохёолдобошье һаа... тунхарингүй. бүхы харууһалдаг мал... тарганаар ондо орууллхаар зоригжо... оролдолгоёо зорюулжа байнхай.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Б. Ц. Мункуева.

С. БАЛДУЕВ.

Совет орон дотор

ОРОДОЙ УРАН ЗУРААШАДА

ВЫШНИЙ ВОЛОЧЕК (Калининска область). Ородой уран зурааша А. Г. Венсциановай түрэһөөр 200 жэлэй ойн тэмдэглэгдэжэ байһан эдэ үдэрнүүдтэ эртэ урдын түүхэтэй энэ хотодо тэрээндэ памятник нээгдэбэ. Уран зураашын ажаябадал ба ажал ябуулга тус хототой холбоотой юм.

Мэдээжэ совет скульптор, СССР-эй Гүрэнэй шангай лауреат О. Комов энэ томо хүшөөс бүтээһэн байна.

Вышневолоцко «Пролетарий» гэжэ совхоздо искусствын һайндэр болоо. Эндэ арадай уран зурагай галерей нээгдэбэ. Уран зураашад 180 шахуу зурагуудые ажахыда бэлэглээ. Кукрыникснүүдэй, С. Ткачевой, Ю. Кугачай, В. Сидоровэй, бусад авторнуудай бүтээлнүүд эндэ табигданхай. Венецианов үездын таряашадай үсөөн бэшэ гайхамшаг портредүүдые тиихэдэ бүтээһэн юм. Тэрэ заншалынь үргэлжэлһөөр: уран зураашад тосхоной олохон ажалша хүнүүдые Арадай уран зурагай галерейдэ табиһан бүтээлнүүдэйнгээ гол геройнуудые болгонхой.

«СОВЕТСКЭ СОЮЗДА АЛБА ХЭНЭБ» ГЭҺЭН ФЕСТИВАЛЬ

ЛЕНИНГРАД. Ленинэй хотодо дайлалдаһан частьнуудай ба подразделениинүүдэй дайшалхы тугууд гаргажа табигдаад, «Советскэ Союзда алба хэнэб» гэһэн кинофестиваль эндэхи «Колизей» кинотеатрта нээгдээ. Энэнь Совет Армиин ба Далайн-Сэрэгэй Флодой үдэртэ зорюулагдана.

«Ленфильм» студи баатаршалгын-патриотическа темэтэй шэнэ фильмүүдые киногой һайндэрэй үеэр харуулхыень бэлдээ. «Пани Мария», «Старшина», «Вернемся осенью», «Крик гагары», «Летняя поездка к морю» гэһэн уран һайханай фильмүүд тэдэнэй дунда бии.

Сэрэгэй-патриотическа сэдьхэл бодолтойгоор хүмүүжүүлхын тула ехэ худэлмэри ябуулдаг Ленинградай арбан хоёр кинотеатр энэ фестивальда хабаадаха эрхэтэй болобо.

«ҺОЛОНГО» ГЭЖЭ ХАБСАРГАЛТА

Фрунзидахи ЭВМ бүтээдэг заводой конструкторнуудай ухаалан зохёһон магнитофон, проигрыватель, радиоприёмник ба телевизортэ хэрэглэгдэхэ хүгжэмэй үнгэтэ хабсаргалта «Шоола» («Һолонго») гэжэ нэрлэгдэнхэй.

Хүгжэмтэ дамжуулгануудай үедэ абяанайнь түрэн, удаанһаа болжо, экран дээрэ эл-дэб үнгын лампочкинууд нособог. Хүгжэмдэ дуратайшуулай гэрнүүдтэ мүнөө жэл олон үнгын «һолонгонууд» ялархa. Харин сүхэ жэлдэ ЭВМ-эй заводой коллектив хүгжэмэй үнгэтэ арбан таба мянга шахуу хабсаргалта бүтээн гаргахаар хараална.

МИНСК. Эндэхи предприятиин конструкторнуудай ба БССР-эй Науканнуудай академиин эрдэмтэдэй ухаалан бүтээһэн туршалгын стендтэй түхеэрэлгэ Минскэ МАЗ-6422 тухэлэй шэнэ автомобильнуудые олоор бүтээлгэ түрэдхэхэ байна. «Белавтомаз» нэгэдэлэй гол предприятида баригдажа дүүрэхэсэ байһан шэнэ цехүүд тэдэниие бүтээжэ эхилхэ юм.

МОСКВА. Үтэгжүүлгэнүүд ба хүрьһэ шэнжэлхэ бүхэсоюзна научна институдай худэлмэриилгэшэд хүрьһэ ба ургамалнуудые шэнжэлхэ оньһон түхеэрэлгэ зохёожо, ашаглалгада оруулба. ЭВМ-эй туһламжаар абтаһан мэдээнүүдые 300 институт ба худөө ажахын туршалгын станциннуд хэрэглэнэ. Орон дотор түрүүшынхеэ агрохымическэ шэнжэлгэнүүдэй нэгэдхэмэл албан эмхидхэдэбэ.

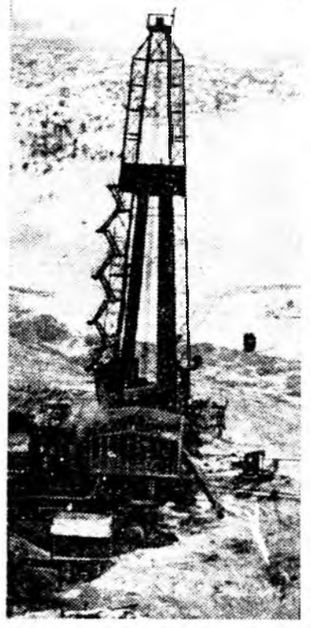

ТЮМЕНЬ. Түгэсхэхы жэлэй туршада областиин дэбисхэр дээрэһээ 300 гаран миллион тонно нефть олзоборилогдохо, 162 миллиард кубометр байгаалиин газ абтаха юм.

ТАСС-ай фотохроника.

АЖАХЫН ХҮТЭЛБЭРИЛЭГШЭДЭЙ ҺУРАЛСАЛ

КПСС-эй Зэдын райком, райгүйсэдком һүүлэй үедэ ажахын хүтэлбэрилэгшэдэй партийна һуралсал һара бүридөө нэгэ удаа үнгэргэдэг болобо.

Энээнһээ гадна колхозуудай түрүүлэгшэнэрэй, совхозуудай директорнүүдэй тусхай семинар үнгэргэгдэжэ, тэдэнэр дүй дүршэлөө андалдажа эхилбэ.

Һаяхан үнгэргэгдэһэн иимэ семинар дээрэ райгүйсэдкомои худөө ажахын управлениин начальник Л. С. Мадагуев худөө ажахын үйлэдбэриин байдал тухай тобшо мэдээсэл хэбэ.

Удаань ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд «Коммунизм» колхозой эхэ хонидой комплексын ажал худэлмэритэй танилсажа, залуу хонишодой байра байдалые һонирхон хараа. Мүн XX партсъездын нэрэмжэтэ, «Коммунизм» колхозуудай, Борьёогой, Бооцын совхозуудай һаалиин комплекснуудай барилгатай, ажал худэлмэритэйнь танилсаа. Һүүлээрнь семинарта хабаедагшад өөһэдынгөө һанамжа, дурадхалнуудые хэлэһэн байна.

Нэгэ доро 2000 эхэ хонидой байха комплекс түхеэрээд, түрүүшынгээ хурьгадые абажа байһан дурсагдагша «Коммунизм» колхозой коммунист Д. Р. Батуевай эрхилдэг комсомол-залуушуулай бригадын худэлмэри илангаяа һайшаагдаа. Мүн үнеэдые тугаллуулха, тугалнуудые боксово аргаар түлжүүлхэ худэлмэрие эрхим һайнаар эмхидхэһэн XX партсъездын нэрэмжэтэ колхозой Лабшанай һү һаалиин комплексын ажалай технологёор онсо һонирхогдоһон байна.

Олоной үзэмжэдэ табигдажа, һайшаалда хүртэнэн дүй дүршэлые бусад ажахынууд халан абаха ёнотой гэһэн һанамжа хэлэгдээ.

Семинарай эсэстэ партиин райкомой нэгэдэхи секретарь нүхэр С. Б. Жаргалов тобшололой үгэ хэлээ.

Д. АЮШЕЕВ.

ТОДОРХОЙ ЗОРИЛГОТО

Мүнөө ябажа байгаа үбэлжэлгын үедэ нинтын адууһа малда элдэб зүйлэй тэжээлэй хомордоһониинь бүгэдэндэ мэдээжэ. Иимэ байдал малшадта яһала ехэ бэрхэшээлнүүдые ушаруулна. Энэ талаар илангаяа Загарайн районой XXI партсъездын нэрэмжэтэ колхозой малай үбэлжэлгэдэнь нилээд хүндэ байдал тохёолдонхой.

Тиигэбэшье, ажахын малшад шэнэ 1980 ондо продукци үйлэдбэриилхэ, тэрэнээ гүрэндэ худалдаха түсэбөө, социалис уялганууда бэелүүлхын түлөө бүхы хүсөөрөө оролдожо байна. Тиигэжэ тус колхозой һаалиин фермын худэлмэрилэгшэд продукци гүрэндэ худалдаха табан жэлэйнгээ түсэб болзорһоо урид — В. И. Ленинэй түрэһөөр 110 жэлэй ойн баярай үдэр болотор дүүргэжэ шадаха байһанаа мэдүүлээ. Табан жэлэй туршада 16 мянга 668 центнер һүн бэлэдхэлэй пунктда ябуулагдахаар хараалагдаһан юм. Харин үнгэрһэн дүрбэн жэл соо 15 мянга 199 центнер продукци худалдагдаһан байна. Үлдэгшэ 469 центнер һүн январь, февраль, март болон апрелиин хорин үдэрэй туршада заабол худалдагдаха юм.

Дурсагдаһан ажахын һаалишад урдахи зорилгоёо тоб байса тодорхойлоод, хэлэһэндээ хүрэхэ гэжэ үбэлэй эдэ үдэрнүүдтэ эршэмтэйгээр ажаллажа байнхай. Районой һү һаалиин фермэнүүдэй хоорондо үбэлэй сагта продукци ехээр абаха, тэрэниие гүрэндэ тушааха талаар үргэн социалис мүрысөө... рнин дүн с... тус ажахын... МТФ-гэй ко... дахяа нлажа... ба. Эндэхи... үнэн бүриһөө... 148 килограм... социалис ... Тиигээд хүн... долго гарга... дэг тэжээлэй... һаань, тэрэнэ... луулжа ма... ажалдаа а... шадабад. Энэ... бүриин һаам... лограммда х...

Энэ ферм... лишад абаһа... гануудаа сүм... на. Өөһэдэ... тив соо, м... дотор дэлгэрг... дааанда дур... гэй худэлмэр... сья Куприяно... болон Марфа... Ермолаева х... гарба. Һарын... бүриһөө 250... һү Іааха со... эдэнэр 258... продукци аба... гэжэ эдэ ма... тороо хоёрдо... һуринуудые...

Нигэжэ ... жэлэй түгэсх... нин багшынн... жэлэй ойн ... лагдаһан му... соһон Мухар... лин фермын... шаа Іанаатай... тойгоор ажал...

АЖАЛААРАА АЛДАРШАГШАД

ТАБАН ЖЭЛЭЙ ТҮРҮҮШҮҮЛ

Нүүдэл-оньһожоруулагдамал 697-дохи колоннын штукатур-шэрдэгшэ Валентина Павловна Титовада 1979 оной дүнгөөр «Мэргэжэлээрээ эрхимлэгшэ» гэһэн нэрэ зэргэ олгогдоо һэн. Харин бүри һаяхан тэрэ районнойгоо эрхим барилгашан гэжэ нэгэн дуугаар соносхогдобо. Арбадахи табан жэлэйнгээ дүрбэн жэлэй түсэб, уялгануудые Валентина Павловна болзорһоонь урид дүүргээд, байгша онойнгоо дүрбэн һарын түсэбые В. И. Ленинэй түрэһөөр 110 жэлэй ойн баярай үдэр болотор бэелүүлхэ уялга абанхай.

Валентина Павловна барилга дээрэ арбан гурбадахи жэлээ худэлнэ. Энэ хугасаа соо ашаглалгада оруулагдаһан нилээд олон гэр байрнуудай дотор талын худэлмэри тэрэнэй гараар хэгдэһэн байха.

— Бүхы барилгамнай арад зонойл аша туһада хэгдэнэ бшуу. Тиимэһээ ашаглалгада үгэһэн барилгымнай шанарта тэндэ зөөжэ ороһон хугга бүхэндэ 4 центнер минеральна үтэгжүүлгэ оруулжа, гурба дахин ундалуулһанай ашаар гектарай 25 центнер үбһэ суглуулжа абаа. Мүн энэл районой һахалиин совхозой луговод А. Г. Толстихин 140 гектарайнгаа га бүридэ 3 центнер минеральна үтэгжүүлгэ оруулжа, гурба удаа уһалхадаа гектарай 26 центнер үбһэ хуряагаа. Тиихэдэ Бэшүүрэй районой Калининай нэрэмжэтэ колхозой суута луговод Кирсан Григорьевич Ястребовай хүтэлбэрилдэг звено 175 гектарай га бүхэнһөө 35 центнер үбһэ абаа.

Жэл бүри үбһэ ногооной баян ургаса хуряадаг Бэшүүрэй районой «Дружба» колхозой луговод Александр Сафонов, Хориин районой Хасуртайн совхозой Афанасий Иванов, Хяагтын районой Хүдэриин совхозой Николай Лоскутников, Павел Тайшихин, Доржо Дугаров, Зэдын районой Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой Базар Домбоев, «Мир» колхозой Яков Самойлов гэгшэд даажа абаһан сабшалангаа гурба дахин уһалхадаа гектарай 30—48 центнер үбһэ суглуулжа шадаһан байна.

Тэрэшэлэн ган гасуур нёдондо зундаа зарим ажахынуудай луговодууд сабшалангаа бүлүүр станциуд хоёр-гурба дахин уһалхадаа гектарай 19—20 центнер үбһэ суглуулһан байна гэжэ элидхэлшэ тэмдэглэхэ зуураа, һайжаруулагдаһан бэлшээри ашаглаха талаар ушардаг дутагдалнууд тухай тогтон хэлээ.

Республикымнай ажахынуудай сабшалан, бэлшээриин газар уһалхын тула гол горхонуудай эхиндэ 25—30 миллион кубометр тошо халяажа хүргэнэ. Хабартаа энэ мүльһэнэй хайлахада горитой ехэ сабшалан, таряалан ундалуулагдана. Үнгэрһэн жэлэй мартын 1-һээ июниин эхин болотор республика доторнай сабшалан, таряалангай ургаса дээшэлүүлхэ габшагай ажалай гурбан һара соносхогдоо һэн. Энэ хугасаа соо бүлүүр станциуд түхэреэн сүүдхын туршада худэлгэгдөө, мүн 712,6 мянган тонно наг шэбхэ зөөгдөө.

Мелиораторнуудай хэнэн ажалые бүхыдэнь согсолон хорахада нилээд дутагдалтай байһаниинь элирнэ. Илангаяа Бэргажанай Яруунын, Загарайн, Хориин, Түнхэнэй, Сэлэнгын, Прибайкалиин, Улаан-Удын районуудта сабшалан, таряалан уһалхаар хараалагдаһан түсэб дүүргэгдээгүй. Ушарынь хадаа дурсагдагша районуудта газараа ундалуулха уһаниинь дуталдаа бэшэ, харин энэ худэлмэрээ саг болзортонь эмхидхээгүй байжа хожомдоо. Эндэ районуудай УОС-ой мэргэжэлтэд, хүтэлбэрилэгшэд сэхэ зэмэтэй. Тодорхойлон хэлэбэл, Баргажанай райондо таряа тариһан газарынь бүхыдөө уһалагданхай гэжэ саарһа данса дээрээ бэшэгдэнэ һаа, шалган хараханда тэрэнь ундалуулагдаагүй байшоо. Мүн 308 гектарта һуулгагдаһан хартаабхын ороһодоол 123 гектарынь уһалагдаа.

Һүүлэй жэлнүүдтэ орооно тарянай, тэжээлэй ургамалнуудай, овощ, хартаабхын ургаса дээшэлүүлхэ талаар мелиораторнуудай урда ехэ эрилтэ табигдана. Тиин гэһэн эдэ предприятинууд үнгэрһэн хоёр жэлэй туршада түсэбүүдээ бүхыдэнь дүүргэжэ шадаһан: Илангаяа барилга хабсаралгын худэлмэри ехэ гэгдэлдэ оронхой. Мүн газарта мелиораци хэхэ хэрэгтэ зорюулагдаһан мүнгэ зөөри хүсэд ашаглагданагүй.

Түсэбөөр хараалагдаһан худэлмэрээ дүүргэгүй, мүн нилээд гэгдэлдэ ороһондоо «Бурводстрой» трест горитойхон гарзатайгаар 1979 онние эсэслэбэ. Тус трестын 18 подразделениин һонэниинь нёдондо гарзатажа гараа. Юуб гэхэдэ, урдань энэ трестдэ мэдэлтэй байһан ПМК, СМУ-нуудта техникэнь бүтээсэ багатайгаар ашаглагдажа, ажалай журам һула байһан юм. Тиихэдэ диилэнхи коллективүүдтэ худэлмэриин үдэрэй гурим сахигдадаггүй, барилгын материалнуудые саг соогоо абаашагдадаггүй һэн. Энээнһээ уламжалан, үнэгэ саг мини алдагдажа, ажалынь гологдодог, түсэбөөр хараалагдаагүй барилга хэгдэдэг байгаа бшуу.

Шэнэ объектнүүдые гарантийна паспорттайгаар тушааха тухай хэлсэнээр үнихэн болоошье һаа, үнэн дээрээ үгэдөө хүрэнэгүйбди гэжэ элидхэлшэ элирхэйлэн хэлээ.

ПМК-нуудта худэлмэришэдэй, илангаяа трактористнуудай олоор дуталдадагынь мэдэжэ. Тиин энэ бэрхэшээлнүүдэ дары гарахын тула дурсагдагша предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэд залуушуулые трактористын, экскаваторщигай мэргэжэлдэ олоор һургахаһаа гадна ажаһуудалайнь эрилтые хүсэдөөр хангаха зэргэтэй.

Табан жэлэй түгэсхэхы эн жэлдэ бүхыдөө 26,3 миллион түхэригэй худэлмэри хэгдэхэ юм. Тодорхойлбол, 3,0 мянган гектар шэнээр уһалагдадаг боринис 110—120 процент дүүргэхээр зоригжонхой.

«Токарнин мэргэжэл эхэнэрэй хэрэг гээшэ аал?» — гээд, гайхан асууха зариман олдожошье болохол...

— Би өөроошье анханда токарь болохоб гэжэ һанагшагүй һэм, — гэжэ нүгөөдэ эхэнэр Вера Васильевна Баннова энеэбхилэн хөөрэдэг. — Нэгэтэ Хяагтын техническэ мэргэжэлэй училищида токариин мэргэжэлдэ һургаха курсанууд нээгдэбэ гэжэ дуулаад, нүхэр басагантаяа тэндэ һураха гэжэ шиидээ һэмди. Һонирхолтой, һайн ажал байгаа. Хорёод жэлдэ худэлнэб.

Түрүүшын үедэ тудэгэсэхэ, ядалдаха ушар гараһан лэ юм бэзэ. Бүтээһэн деталиинь хэмжүүр тудалдахагүй, резецынь хухаршаха. Гэбэшье үсэд нэтэрүүгээр оролдоһоной ашаар Вера Баннова энэ хүнгэн бэшэ мэргэжэлые гүйсэд шудалжа шадаа һэн. Дүршэлтэй бэрхэ токарьнуудай худэлхые анхаран харадаг, удэшэндөө техническэ элдэб литературатай танилсадаг.

Мүнөө Сэлэнгын заһабарилгын механическа заводой дэргэдэхи оньһожоруулагдамал мастерскойн үргэн хэрэглэмжын эд барааг гаргадаг цехэй токарь Вера Васильевна Банновада эгээл орёо нарин детальнуудые бүтээхэ даабари үгтэдэг. Юуб гэхэдэ, коллектив соогоо тэрэ эгээл бэрхэ, нарин токарь гэжэ суурханхай юм.

— Юумэн бүхэниие оролдосотой наринаар оүтээлэг, алтан гартай хүн, — гэжэ нүхэдынь тэрэнээ маттадаг. Энэншье зүб. Гэхэтэй хамта, Вера Баннова үдэр бүриингөө даабариие 120—130 процент дүүргэдэг.

В. И. Ленинэй түрэһөөр 110 жэлэй ойн баярые нэрэтэй солотойгоор угтан, апрелиин 22 болотор хахад жэлэйнгээ түсэбтэ даабари дүүргэхэ, арбадахи табан жэлэй түгэсхэхы жэлэй түсэб, уялганууде Агуу Октябриин 63 жэлэй ой болотор бэелүүлхэ гэһэн уялга туруу токарь Вера Васильевна Баннова абанхай.

В. ЧЕРНЫХ,
Сэлэнгын район.

БҮХЫ АЛДУУ ДУТУУНУУДАА БАЙГААЛИДА ТОХОЛТОГҮЙ

(РЕСПУБЛИКЫН МЕЛИОРАТОРНУУДАЙ ЗҮБЛӨӨНҺӨӨ ТЭМДЭГЛЭЛ)

Ороһо тарянай, тэжээлэй ургамалнуудай болон үбһэ ногооной ургаса эрид дээшэлүүлхэ талаар урдаа табигдаһан зорилгонуудаа сүм бэелүүлхын тула республикымнай мелиораторнууд нёдондо зарим тэды худэлмэри ябуулһан байна гэжэ республикын мелиораторнуудай зүблөөн дээрэ элидхэл хэһэн Бүряадай АССР-эй Мелиорациин ба Уһанай ажахын министр **Л. А. Санеев** онсолон тэмдэглэбэ. Энэ хугасаа соо 1964 гектар газар шэнээр уһалагдадаг болгогдожо, 1826 гектар намаг хатаагдажа ашаглагдаа. Мүн урид мелиораци хэгдэһэн ехэхэн газар һайжаруулагдаа, үрэмдэмэл худэгууд малтагдажа, 133 мянган гектар бэлшээри уһалууритай болгогдоо. Тэрэшэлэн сабшалан, бэлшээриин үрэжэл һайжаруулха худэлмэри үргэнөөр ябуулагдаа.

Үнгэрһэн зун хэды ган гасуур байбашье һаань, республикын колхоз, совхозууд үбһэ тэжээл, сенаж ехээр нөөсэлөө. Энэ хадаа уһалагдадаг сабшалангаа, мүн нүүдэл бүлүүр станциуудаа һайнаар ашаглаһанай үрэ гээшэ. Нёдондо республикымнай ажахынуудта дунда зэргээр 453 бүлүүр станци, уһа сасадаг 349 түхеэрэлгэ һаадгүй худэлгэгдөө. Тиихэдэ сабшалан һайжаруулха худэлмэри зарим тэды һайжаруулагдажа, уһалагдадаг газарта минеральна болон органическа үтэгжүүлгэ ехээр гаргагдаһан байна.

Үнгэрһэн ган гасуур жэлдэ Хурамхаанай районой Аргатын совхозой луговод Буха Очировичи Цоктоев даажа абаһан 115 гектар сабшалангайнгаа нүүд лэ сэгнэлтэ үгэхэ байна. Тэдэнэй урда ажалайнгаа түлөө һэшхэлээрээ харюу бариха болонобди. Тиимэһээл унэн зүрхэнһөө оролдожо, һайнаар худэлхэ уялгатайбди, — гээд Валентина Павловна хөөрэдэг.

...Валентина Титова арбан зургаатайхан наһандаа ажалайнгаа намтарые эхилһэн юм. Новородой техническэ мэргэжэл олгодог үчилищида һураһан үень, мэргэжэлдэ һургаһан түрүүшынь багша — Надежда Михайловна Белоусова зүрхэндэнь бүхөөр хадуугдан үлэнхэй.

Тэрэл хүнэй энхэрэл оролдолгоор мэргэжэлдээ дурлажа, гурбадахи разрядай штукатур-шэрдэгшэ боложо гараа бшуу. Удаань ажал дээрээ һуралсаа. Мүнөө Валентина Павловна эрхим мэргэжэлтэ болонхой, өөрөө дүршэл шадабаридаа залуушуулые һургана.

В. И. Ленинэй түрэһөөр 110 жэлэй ойн баярые нэрэтэй солотойгоор угтахые оролдон, В. И. Титова түгэсхэхы жэлэй һара бүриин даабариде 110—120 процент дүүргэхээр зоригжонхой.

«Токарнин мэргэжэл эхэнэрэй хэрэг гээшэ аал?» — гээд, гайхан асууха зариман олдожошье болохол...

— Би өөроошье анханда токарь болохоб гэжэ һанагшагүй һэм, — гэжэ нүгөөдэ эхэнэр Вера Васильевна Баннова энеэбхилэн хөөрэдэг. — Нэгэтэ Хяагтын техническэ мэргэжэлэй училищида токариин мэргэжэлдэ һургаха курсанууд нээгдэбэ гэжэ дуулаад, нүхэр басагантаяа тэндэ һураха гэжэ шиидээ һэмди. Һонирхолтой, һайн ажал байгаа. Хорёод жэлдэ худэлнэб.

Түрүүшын үедэ тудэгэсэхэ, ядалдаха ушар гараһан лэ юм бэзэ. Бүтээһэн деталиинь хэмжүүр тудалдахагүй, резецынь хухаршаха. Гэбэшье үсэд нэтэрүүгээр оролдоһоной ашаар Вера Баннова энэ хүнгэн бэшэ мэргэжэлые гүйсэд шудалжа шадаа һэн. Дүршэлтэй бэрхэ токарьнуудай худэлхые анхаран харадаг, удэшэндөө техническэ элдэб литературатай танилсадаг.

Мүнөө Сэлэнгын заһабарилгын механическа заводой дэргэдэхи оньһожоруулагдамал мастерскойн үргэн хэрэглэмжын эд барааг гаргадаг цехэй токарь Вера Васильевна Банновада эгээл орёо нарин детальнуудые бүтээхэ даабари үгтэдэг. Юуб гэхэдэ, коллектив соогоо тэрэ эгээл бэрхэ, нарин токарь гэжэ суурханхай юм.

— Юумэн бүхэниие оролдосотой наринаар оүтээлэг, алтан гартай хүн, — гэжэ нүхэдынь тэрэнээ маттадаг. Энэншье зүб. Гэхэтэй хамта, Вера Баннова үдэр бүриингөө даабариие 120—130 процент дүүргэдэг.

В. И. Ленинэй түрэһөөр 110 жэлэй ойн баярые нэрэтэй солотойгоор угтан, апрелиин 22 болотор хахад жэлэйнгээ түсэбтэ даабари дүүргэхэ, арбадахи табан жэлэй түгэсхэхы жэлэй түсэб, уялганууде Агуу Октябриин 63 жэлэй ой болотор бэелүүлхэ гэһэн уялга туруу токарь Вера Васильевна Баннова абанхай.

В. ЧЕРНЫХ,
Сэлэнгын район.

Хориин ПМК-гай экскаваторщик **В. В. Куклин** коллективэйнгээ байгша ондо хараалһан зорилгонуудые тобшо тэдыгээр дуулгаад, усадхагдахаар болоһон дутагдалнуудаа элирхэйлэн хэлээ. Тусхайлбал, барилгын материалнууд, түмэрбетон хэрэгсэлнүүд саг соогоо асарагданагүй. Энээнһээ уламжалан, бүхы ажал унжагайрна. Мүн барилга хэхэ объектнүүдэй проектнүүд саг болзортоо зохёогдоногүй. Мүнөө Доодо-Голдо проектгүйгөөр ажаллажа байһанаа дуулгаа. Саашань худэлмэришэд олоор дуталдана гэжэ хэлэһэн байна. Илангаяа экскаваторщигаар ажаллаха хүн хомор. Тиимэһээ газар малтагшадай худэлмэри нэгэ халаанда эмхидхэгдэнхэй.

Шэнээр эмхидхэгдэһэн предприятиин үйлэдбэриин баазые түргэн байгуулхын тула нэн түрүүлэн худэлмэришэдэй ажаһууха гэр байра олоор бариха шухала гэжэ Тулунжын ПМК-гай прораб **А. В. Кудрявцев** мэдүүлээ. Тиимэһээ ПМК худэлмэришэдөөр дуталдажа, ехэхэн бэрхэшээлэдэ ороно. Ажаһуудалайнгаа эрилтын хүсэдөөр хангагдаагүй дээрэһээ бүхы худэлмэришэдэй 60 шахуу процентнь хэлсэ баталагүй гү, али саг зуураар ажаллана.

— Нёд

АЖАЛАЙМНАЙ ЗАЛУУ ХАЛААН

ҮНЗЭГЫ ...ХАТАЙГААР...

...ГАЖА ябаа залуу... ...улые коммунис... ...хүмүүжүүлхэ асуу... ...манай Коммунис... ...Совет правительство... ...лаа өгөөр хандуулна. ...шуулла хэрэгтэ һурган ...үүлгэ өгө үүргэ дүүр... ...һурган хүмүүжүүлэг... ...залуу хүбүүд, басагадые ...ридэ дүршүүлхэ, шэ... ...ликэ шудалха, нинтын ...эдэбхитэйгээр ха... ...дуратай болгоно. ...ын вольфрам-молибде... ...комбинадта һурган хү... ...үүлгэ 1974 онһоо дэл... ...өхилһэн. Удаан саг ...далжа, дүршэл өгөтэй ...ай хүдэлмэришэд пред... ...дда. һая ерэһэн залуу... ...ые даажа абаад, хүдэл...

...дадалтай болгожо ...е бэлэй. Мүнөө һурган ...мүүлөгшөдэй уялга бү... ...ургөн, гүнзэгы удхатан ...хой.

...урган хүмүүжүүлгэ ком... ...е хоёр шэглелэйтэйэр ...үлэгдэнэ: коллективэй ...малай түрүүшүүлэй хү... ...хүсөөр. Комбинадай ...участок, бригада бүхэн ...ческэ мэргэжэл олго... ...4-дэхи училищин гү... ...ргуулинууд хоорондын ...эрийн һуралсалай ком... ...дай али нэгэ бүлэгые, ...ли һургуули шефтээ ...д, ажабайдалдань элдэо ...р туһа хүргэдэг, һураг... ...нь дунда хүмүүжүүл... ...хүдэлмэри ибуулдаг бай... ...нэ хадаа коллективнэ ...р һурган хүмүүжүүлгэ ...но.

...ышөөлхэдэ, комбинадай ...та-хабсаралгын управ... ...14-дэхи СГПТУ-гай ба... ...н мэргэжэл шудалжа ...ан бүлэгэйхидые, һур... ...нууд хоорондын үйлэд... ...н-һуралсалай комбина... ...һурагшадые шефтээ ...ай. Механическа-зана... ...гын заводой коллектив ...ектро-гагнууршадай бү... ...о, шанаржуулгын фаб... ...н коллектив үнгэтэ ме... ...ай руда шанаржуулха ...мэри хэхэ хүдэлмэри... ...ай бүлэгэйхидые һурган ...хүүлэгшэд юм.

...омбинадай цех, участок, ...адануудай коллективүүд ...ааһан бүлэгэй, һур... ...нуудай һуралсалай ...болон кабчнедүүдые ...рхэ хэрэгтэнэ туһална, ...эрийн дүршэл өгөтэй ...олтэдые эльгээжэ, һу... ...дые ажалда дадхаана, ...дал эубөөр ойлгодог ...ар һургана. Дайнай бо... ...ралай ветерануд, түү... ...хүдэлмэришэд, инженер-...ческэ хүдэлмэрилэг... ...нурагшадтан ходо уул... ..., лекци ба элидхэл ун... ..., соёл-гэгээрэлэй, спор... ..., талаар элдэб хэмжээ ...лгануудые үнгэрг э ж э ...г.

...үлэй хоёр жэлэй турша... ...омбинат техническэ мэр... ...олгодог училищида ...ой спортзал, дүрбэн ...һуралсалай мастер... ...сургаан автомашина ...а гараж барижа үгөө, ...ушанай, штукатурщи... ...мэргэжэл шудалха ма... ...ой шэнэлэн заһабарил... ...йна. Үшөө тиихэдэ тус ...щида нэгэ автомашина, ...ектро-гагнуурин ту... ...лгэ үгтөө. Училищида ...эрийн дүршэлдэ залуу... ...ые һургаха хүдэлмэри ...хэмжээндэ табиха зо... ...химиин багшаар ин... ...химик Н. В. Бальчу... ...һуралсал-хүмүүжүүл...

Урган зохёолшо Лао Шэ-гэй гэнтын аюулаар наһа барахан ушарай һаяшаг мэдээжэ болоходо, хитадуудһаа гадна, мүн тэрэнэй оюун бэлигые сэгнэдэг хилын саанахи, тэрэ тоодо Советскэ Союздахи хүнүүдэй сэдьхэлые доһолгоһон байна. «Соёлой хубисхалай» һаял захалхатай хамта Мао-Цзедунай ба тэрэнэй туһамаршадай захиралтаар Пекиндэ һүйдхэлтэ аашануудай үүдхэгдэхэ үеэр тэрэ түрүүшынхидэй тоодо баригдажа һуулгагдаһан байгаа. Лао Шэ гэгшые тиихэдэ «аюултай контрреволюционер» гэжэ нэрлэдэг байһан. «Политическэ мэдэрэлые» хэлүүлжэ абаха гэжэ хунвэйбинүүд- тамалагшадай хэды оролдобошье һаань, тэрэ эрэлхэг зоригтойгоор тулалдан, харша этэгээдүүцэй хорые бусалгадаг байба. 1966 оной августын 24-нэй үглөөгүүр Лао Шэгэй бэс Пекинэй нэгэ сөөрэм соohоо олдоһон юм. Тэмдэглэлэй дэбтэр хажуудань уһан соо урдажа ябаа...

«Соёлой хубисхалай» ба тэрэнэй урда тээхи кампаниннуудай хара «һүүдэр» ороннинь мүнөөшье бүрхөөһэн мэтээр үзэгдэдэг. Нёдондо жэлэй сентябрь һарада уран зохёолшо - интернационалист Чжоу Либо наһа бараа һэн. Энээн тухай хоёр һарын үнгэрһэн хойно мэдээсэгдэнэ юм. «Шуурган» гэһэн мэдээжэ романай автор тухай статья «Гунмин Жибао» газетэдэ 1979 оной декабриин 10-да толилогдоһон байгаа. Чжоу Либо «Соёлой хубисхалай» эгээл эхин дээрэ түрмэдэ хаагдаһан байха гэжэ тэрэ статьяһаа мэдээжэ болоо һэн. Һүүлдэнь тэндэһээ табигдаад, Пекин ерэхэдээ, «Намһаа юуншье үлөөгүй» гэжэ нүхэдтөө хэлэһэн байдаг.

Хитадай уран мэргэжэлтэ интеллигенци хардалга гүрдэлгын дахинаа хэгдэхэһээ айгаад, эдэбхи үүсхэлгүй болоо бэшэ юм. Соёлой ба искусствын ажал ябуулагшад зохёолойнгоо темэ, жанр ба түхэл янзые дуран соогоо шэлэхэ аргатай болохо гэжэ Пекиндэ бологшо съезд дээрэ хэгдэһэн тодорхойлхы элидхэл дотор найдуулагдаһан юм. Тиихэдэл «зуун» үнгэ һалбаран мандаг лэ гэһэн маонс харша лозунг дахин соносхогдоо бэлэй. Мао-Цзедунай хэлэһэн үгэнүүд ба статьянууд дотор литература, искусствын талаар үгтэһэн политическэ сэгнэлтын хэм хэмжүүрые урдынхидал адлаар баримталха шухала гээд тэдээндэ гансата һануулһан байгаа. «Агуу удамаршын» хуушарһан хараа заабаринуудай литература болон искусствада тон өгөө хоро хохидол ушаруулһанинь элитэ. «Дүрбэн шэнэдхэлгэ» гэхэ гү, али Хитадые дайнай гуримда оруулагдаһан томо үрэн болгохо зорилготой зохёолнуудые бүтээхэ шухала гэһэн гол бодол элидхэл доторнь дурадхагдана гэжэ нэмээ һаа, ороной бодото байдал харуулхын тула дутамаг байха болоно.

Маогой үхэһэнэй, «дүрбэнэй бандые» унагаһанай һүүлээр үнгэрһэн гурбан жэл үлүүтэй саг соо хитад обществын байдал тухай томо зохёол үшөө бүтээгдээгүй байһанинь гайхахаар бэшэ. Зохёолнуудаа хэблүүлэн гаргадаг авторнуудай олонхинь үни холын ба Японтой тулалдаһан дайнай (1937—1945 онуудай) үедэ хабаатай түүхын «амгалан» темээр бэшэбэл дээрэ гэжэ тоолдог байна. Рассказ, үсөөн үшартта туужа гэхэ мэтэ багахан зохёолнууд дотор мүнөө сагай темэ харуулагдана.

Мүнөөнэй хитад литературада «дүрбэнэй бандын» үсынхидэл адлаар «дайнда бэлэдхэлэй» темэ хэрэглэгдэлэг байһаар.

Совет гуримые муушаһаан хараал шэрээлгүй зохёол үсөөн байдаг болонхой. Совет гуримые гүжэрдэн муушаһан ээлжээтэ рассказ, туужа, кинофильм гү, али зүжэгэй гараха бүхэндэ хэблээрхид тэрээн тухай магтаалай рецензи бэшэхэ уялгатай гэжэ тоолоно.

Соёл культурын талаар горитой хүсэнэй Хитадта бии байһанинь элитэ. Хитадые дай үүсхэгшэ гүрэн болгохо, социально-ангинн уг удхыень таһалха, арад зонтой холбоогүй болгохо гэһэн Пекинэй удамаршадай гол зорилгодо уран зохёолые зорюулха гэһэн заабари КНР-эй соёлой үнэхөөрөө түргэнөөр хүгжэлгэдэ һаад түбэг болоно. Ехэ уласай дээрэлхы шовинизм, эзэрхэн зонхилхы үзэлтэйгөөр, совет гуримда эсэргүү харша үзэл бодолтойгоор хүн зонине хүмүүжүүлхэ хоро хохидолтой ушар Хитадай соёлдо тохёолдоод байна. Литература болон искусствада зүндөө бии болодог түрүү һэдэб тэгүүлэлые Пекинэй сэргэй бюрократическа байгуулалтые дараха гү, али усадхаха гэжэ оролдохо байһанинь элитэ.

С. ФРОЛКИН.
(ТАСС).

АЛДАРТА ОЙЕ УГТУУЛАН

МҮНХЭ ХЭРЭГ, МҮНХЭ НЭРЭ

В. И. Ленинэй түрэһөөр 110 жэлэй ой гүйсэхэеэ байна. Энэ гэрэлтэ һайхан үдэрэй урда агуу вождниингоо хэтэ мүнхэ һургаалда дахяад дахяад хандажа, булагай уһандал тунгалаг хүсэл эрмэлзэлээрнь ухаан бодолойнгоо унда харяанабди, алдарта намтар, ажабайдалайнь хуудаһануудые пража, нангин нэрэдэнь хүрэмөөр ажаһууха, ажаллаха ёһотойбди гэжэ үшөө дахин тангаригланабди.

Энэ зураглал соогоо Шэтын областнин Ага тосхоной В. И. Ленинэй арадай музей тухай хөөрэхэмнай. Тэрэ анха түрүүн эндэхи багшанарай училищида 1962 ондо эмхидхэгдэһэн түүхэтэй. Тиихэдэ нэгэл булан байгуулагдаа агша бэлэй. Һүүлээрнь олоншье, баяншье экспонадуудтай болоходонь, 1970 ондо арадай музей эмхидхэгдээ һэн. Тингэжэ музей уужам салуу шэнэ байшанда түбхинэһэн юм. Тэрэние байгуулгада музейн директорнууд байһан Б. Л. Лига, Б. Ш. Шагдаров гэгшэд ехэ хүсэлэл, оролдолго гаргаһан. Мүнөө музейн гол фонд 1800-гаад шахуу экспонадһаа бүридэнэ. Харин хамһабаринн фондынь 2500 гаран хэһэг юм. Мүнөө музейн таһалганууд соо гол фондынь 386 экспонат табигданхай. Уран зурагууд, скульптура болон графикын бүтээлнүүд, олон фото-зурагууд ба бусад документнуудэндэ бии.

Музейн хүдэлмэрилэгшэд В. И. Ленинэй түрэһөөр 110 жэлэй ой баярта бэлдэжэ, нёдондоһоо хойшо ехэ хүдэлмэри хэжэ байнхай.

Зай, нигээд лэ, музейн үүдыень нээжэ ороё даа. Уужам, һаруул таһалга руу ороходотнай, хурса нюдөөрөө холые хаймадан харахан Ильич багшын томо скульптура таниие угтаха. Тиихэдэ эндэл мүн В. И. Ленинэй бюст табяатай. Тус таһалгын ханаар хэдэн зураг үлгөөтэй юм. Тэдэнэй нэгые уран зураша Л. Чеголовский бүтээһэн. Тэрэнь «За Невской заставой в 1896 году» гэжэ нэрэтэй. Тиихэдэ хүдэлмэришэн ангинн вождь Коммунис партин байгуулха талаар ехэ хүдэлмэри ябуулжа байгаа. Энэ зураг эгээл тиимэ үеые харуулна. Владимир Ильич хэдэн хүдэлмэришэдтэй хөөрэлдэжэ, һанал бодолоо андалдажа байһаар зураатай. Хүдэлмэришэдэй дунда эхэтээ суг ерэһэн 6—7 наһатай хүбүүн бии. Зураг хаража байхадаа, энэ хүбүүхэн заатагүй революционерэй харгы шэлэхэ гэжэ найдамаар. Хүдэлмэришэд бултадаа залуу Ульянов тээшэ эрмэлзэн, гүн бодолоо табиихай. Иимэл нүхэр ёһоной хэдэн олон хөөрэлдөөн большевигүүдэй партиин байгуулагдахын урда үнгэргэгдэһэн байгаа гээшэбі «Ленин с корабликом в руках» гэжэ Л. Новицкинн зураг мүн энэл таһалга соо харахат. Хабарай урин дулаан үдэр. Шаг шуяа табижа ябаһан багашуул аблагүй боложо, Ильичые тойрожо зогсонхой. Владимир Ильич, гартаа онгосо баринхай, һонирхолтой юумэн тухай тэдэндэ өөрэнэ. Урин налгайгаар миһэрһэн Ильичэй нюдэн, бүхы ухаан бодолынь үхибүүдэй гол хэрэг — нааланда шунажа оронхой. Энэ зураг агуу вождиин үхибүүдтэ айхабтар ехэ дуратай байһыень харуулһан бүтээл мүн. «Октябриин 60 жэлэй ой» гэжэ Ленинградта үнгэргэгдэһэн филателистическэ выставкэнээ эльгээгдэһэн марканууд эндэ дэлгээстэй. Энэ залай нэгэ буланда КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүд болон гэшүүндэ кандидадуудай үнгэтэ зурагууд, тэдэнэй хажууда партиин XXV съездэй материалнууд табяатай юм. Тиихэдэ Кубын Коммунис партиин (Кубаһаа эльгээгдэһэн) хүтэлбэрилэгшэдэй фото-зурагууд мүн лэ эндэ бии. «В. И. Ленинэй түрэһөөр 110 жэлэй ой тухай» КПССэй ЦК-гай тогтоол хүнэй анхармаар газарта үлгөөтэй байна.

Удаадахи зал. Энэ таһалга соо В. И. Ленинэй бага наһан, үшөө залуу ябаһан тухай хөөрэнэн экспонадуудтай танилсанабди. Тиихэдэ эндэ нэгэ һонирхолтой фотозураг байна. Тэрээн дээрэ партын саана үхибүүдэй һуужа байхые харахат. Теэд нэгэ партада хэншье һуунагүй. 7-дохи классай һурагша Владимир Ульянов эндэ һуудаг гэжэ тэндэнь бэшээтэй. Саашань ябажа хараябди. Карл Маркс, Фридрих Энгельсын фото-зурагууд ба скульптурна дүрэнүүд, хүдэлмэришэн ангинн жаргалта байдалай түлөө тэмсэлдэ хубитаяа оруулагшад А. А. Серно-Соловьевич, Г. А. Лопатин, Г. В. Плеханов, В. А. Шелгунов болон бусадай фотозурагууд. «Симбирскдэхи Ульяновтанай гэр-музейн» хэгдэһэн дүрсэ. «Россин революционно пролетарнадай вождь» гэһэн гаршат доро табигдаһан экспонадуудые эндэ һонирхон харанабди.

«В. И. Ленин эммиграциин үедэ» гэһэн гаршагаар эхилһэн таһалга. Энэ зал соо һонирхолтой экспонадууд олон. Тэдэнэй нэгэн гэхэдэ, хабтаһан соо зохёожо хэгдэһэн 1-дэхи номерһоо 51-дэхи номер хүрэтэр «Искра» газетэ болоно. Тиихэдэ тус газетэ Болгарыар Одессэ хүрэтэр эльгээгдэдэг байһан. «Искра» газетэ Болгарида шэнэ засагай мандан тогтотор хадагалагдажа байһан юм. Тингээд В. И. Ленинэй 110 жэлэй ойн баярай һайндэртэ зорюулагдажа, барлагдаһан байна. Софи хотоһоо эльгээгдэһэн газетэнүүдэй хуудаһануудые нранабди. 1-дэхи номер. «Ошонһоо дүлэн бадархаі» гэһэн үгэнүүдые газетын дээдэ талада уншанабди. «Манай хүдэлөөнэй шухала зорилгонууд» гэһэн статьягаар тэрэ эхилнэ. Хүдэлмэришэн ангинн хүдэлөөе хүтэлһэн газетэ! Эндэ «Искрагай» нюусаар тараагдадаг хото, городуудай карта бии. Музейдэ табигдаһан экспонат бүхэн тэрэл партиимнай түүхэ, В. И. Ленинэй ажал ябуулгатай тэрэнэй таһаршагүй бата холбоотой байһые харуулһан материалнууд болоно. РСДРПгэй II съездэй документнуудэй дунда партиин гэшүүн байха асуудалаар Владимир Ильичэй һанамжа тухай проект эндэ уншанабди. Вождиин тэрэ үгэнүүд мүнөөшье КПСС-эй Устав соо аржытар бэшэгдэнхэй. Партиимнай удаадахи съезднүүд, конференциинүүд, тэдэнэй шиидхэбэриинүүд бултадаа В. И. Ленинэй хүсэн түгэс ажалтай холбоотой. Эндэ Владимир Ильичэй нүхэд, нэгэ һанал бодолтоной фото-зурагууд олон юм. Жөшэнь, В.В. Куйбышев, Г. К. Орджоникидзе, Ф. Э. Дзержинский, И. В. Сталин, Я. М. Свердлов, Я. Э. Рудзутак болон бусад революционернүүдэй зурагууд хаһаар жэрынхэй. Тиихэдэ зураана А. Фомкиной «В. И. Ленин Шушенскда» гэжэ бүтээл харагшадай сэдьхэл татадаг.

Удаадахи таһалгын экспонадуудай нэгэ зарим дээрэнь тогтоё. В. И. Ленинэй музейн (Ленинград) хүдэлмэрилэгшэд Ильичэй нюуса байдалда ороо ажаллаһан Разливһаа газарай шорой иншэнь эльгээһэн. Тиихэдэ В. Пинчугай «В. И. Ленин» гэһэн скульптурын фото-зураг эндэ табяатай. Агуухэ Октябриин социалис революцинн илалтада зорюулагдаһан экспонадууд. Тэдэнэй дундаһаа «Россин арадуудай эрхэ сүлөөгэй декларацн» гэһэн документтэй газетын фото-зураг дээрэ нигэжэ уншахат: «Россин арадуудай тэгшэ адли эрхэ ба бэсэ дааһан байдал». Эдэ үгэнүүдэй бодото бэелэлые арадаймнай байдал юуньһээшье үлүүгээр гэршэлнэ. Стол дээрэ табяат байдаг Владимир Ильичэй дүрэтэй түрүүшын совет медаль эндэ бии. Тэрээн дээрэ К. Маркс В. И. Ленин хоёрой дүрэ һиилээтэй. Тус медаль 1919 ондо шудхагдаһан байна. Тооложо, нэрлэжэл байгаа һаа, һоннишье, гоёшье экспонадууд олон даа.

Партиин болон Эхэ ороной-най дабажа гараһан шатануудые харуулһан экспонадууд удаадахи зал соо табяатай. Граждан дайн ба социалис байгуулалгын эхин шата, партиин съезднүүд. СССР-эй олон арад болон үндэһэ яһатадай түрэлхи хэлэн дээрэ хэблэгдэһэн В. И. Ленинэй зохёолнууд. Музейн фондо социалис үгэнүүдтэ хэблэгдэһэн Владимир Ильичэй олон зохёолнууд бии.

Энэ нимэ нэгэ баримта дээрэ онсо тогтолтой гэжэ һанагдана. Тус музей хари гүрэнүүдтэхи В. И. Ленинэй музейнүүдтэй холбоо барисаатан юм. Энэнэйнь ашаар олон шухар материалнууд олдонхой. Жөшэнь, Берлинэй марксизм-ленинизмын институт немец хэлэн дээрэ анха түрүүн хэблэгдэһэн В. И. Ленинэй «Государство и революция» гэжэ зохёол 1972 ондо эльгээһэн байна. ЧССР-эй, ПНР-эй, МНР-эй, СРР-эй болон бусад социалис ороонуудай, мүн Финляндиин музейнүүдтэ һонирхолтой материалнууд абтанхай.

Удаадахи таһалга... Владимир Ильичэй 1922 ондо Горкодо байһые харуулһан фото. Агуу вождниимнай һүүлийн жэлнүүдэй үдэрнүүд. Теэд тэдэ үдэр бүхэнэйнь үнэ сэн ямар сохёй! Ильичэй һүүлийн зохёолнууд! Владимир Ильич Ленинэй һургаал биденние урагшамнай хүтэлөө, хүтэлнэ, хүтэлхэшье.

Агуу багшымнай алдарта ажал, ажабайдалай зарим хуудаһануудые харуулһан музей. Теэд тэрэнэй экспонадуудтай танилсаад гараһадаа, Владимир Ильич Ленинэй мүнхэ һургаалай, мүнхэ нэрэн хэтын хэтэдэ мандажа байхые мэдэрэн баясанабди.

Д Р. ДАМБАЕВ.

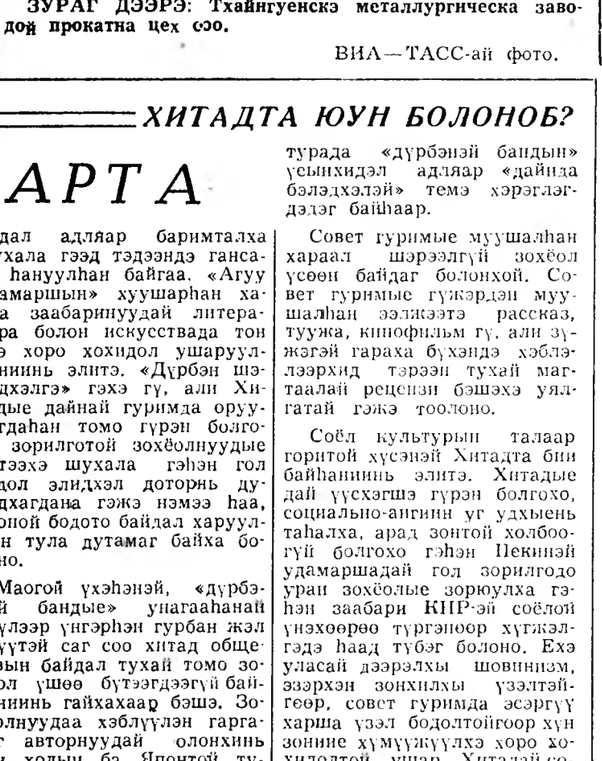

СРВ. Арадай засагай жэлнүүдтэ энэ орондо промышленностиин шэнэ һалбаринууд байгуулагдаа юм. Металлургическа ба машина бүтээлгын предприятинуудые бариха, ашаглаха хэрэгтэнь аха дүү арадта Советскэ Союз горитой туһаламжа үзүүлээ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Тхайнгуенскэ металлургическа заводой прокатна цех соо.

ВИА—ТАСС-ай фото.

ТАСС АПН

Хилын саанаһаа

ГАЙХАМШАГТА ОЙН ХҮНДЭЛЭЛДЭ

ЛИМЭ. В. И. Ленинэй ажабайдал болон ажал ябуулга тухай, Ленинэй хамагые илагша суртал һургаалнуудай удха шанар тухай бүлэг лекци уншалганууд баярай оршон байдалда Лимэдэ нэгдэбэ. Тэрэ дэлхэйн пролетарнадай вождиин түрэһөөр 110 жэлэй ойе һайндэрлэлгэдэ зорюулагдаһан байгаа.

Энэ гайхамшагта ойн хүндэлэлдэ үргэн ехэ хэмжээ ябуулгануудай программа бэелүүлэгдэхэ юм. В. И. Ленин тухай стендүүд, фотовыставкэнүүд эмхидхэгдэхэ, кинофильмнүүд харуулагдаха байна.

ЭБ НАЙРАМДАЛАЙ БА АЮУЛГҮЙ БАЙДАЛАЙ ТҮЛӨӨ ТЭМСЭЛЭЙ ПРОГРАММА

Дунгагшадай сутлаан дээрэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Советэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Л. И. Брежневэй хэлэһэн үгые гадаадын оронуудай гүрэнэй, политическэ ба нинтын элитэ мэдээжэ ажал ябуулагшад үргэнөөр шэнжэлэн тайлбарилжа үргэлжэлһөөр. Энэнь гадаадын политическэ шухала документ, Советскэ Союзай эб найрамдалда дуратай байлгын шэнэ гэршэ болоно гээд эдэнэр сэгнэнэ. Сэрэгэй хёмороо зуришэлдөө үүдхэхэ, буу зэбсэг үрдилдэн бүтээхэ гэһэн баруунай оронуудай «доктринада» зүрюугээр Советскэ Союз дэлхэй дээрэ эб найрамдалай ба аюулгүй байдалай түлөө шууд сэхэ тэмсэлэй доктрина табина гээд шэнжэлэлнүүд дотор тэмдэглэгдэнэ.

Л. И. Брежневэй хэлэһэн үгэ хадаа совет эб найрамдалта политикын толотомо хурса шэнэ документ болоно гээд Болгарнин «Земеделско знаме» газетэ бэшэнэ. «Энэ хэлэһэн үгэнь бүхы дэлхэйн арад зоной анхарал татаа. Ушарынь юуб гэхэдэ, тэрэ шахардуу байдал һуларуулха политикын илалтада этигэн найдажа байһанаа мэдүүлбэ. В. И. Ленинэй захяа заабаринуудта КПСС-эй хэлбэришэгүй үнэн сэхэ байһыень Л. И. Брежнев үшөө дахин баталаа. Хүдэлмэришэд болон таряашадай түрүүшын оронние байгуулагшын 110 жэлэй ой болотор Совет гүрэн асари ехэ амжалтануудые туйлаад, хүрэжэ ерэбэ. Совет обществын нягта жагсаал, бата нэгэдэл эдэнэй дундаһаа онсо шалгарна»,— гэжэ газетэ тэмдэглэнэ.

Оршон байдалай тиимэ таарамжатай бэшэ байгаашье һаань, империалис помнолой гэршэлэн баталхые һэдэдэгэй ёһоор, манай бүмбэрсөг дэлхэй дайн байлдааная харгы замаар дабшанагүй гэжэ Л. И. Брежнев хэлээ гээд Венгриин «Непсабадшаг» газетэ бэшэнэ.

Уласхоорондын байдалда Л. И. Брежневэй үгэһэн сэгнэлтэ хүн бүхэнэй ерээдүй тээшээ найдамтайгаар хараха арга олгоно гэжэ ЧССР-эй радиогой шэнжэлэл дотор хэлэгдэнэ. Амгалан тайбанаар зэргэ оршон һууха совет доктрина ооһэдынгоо аша туһада, эб найрамдалай ба бусад гүрэнүүдтэй бүтэмжэтэй һайн харилсаа холбоо тогтоолгын оршон байдалда оронуудайнгаа баялигуудые ооһэдоо хэрэглэхэ гэһэн бүхы арадуудай эрхэнүүдтэ үндэлэлнэ. Совет политика юугээрээ хүсэтэйб гэхэдэ, олон миллион совет арад зон, Советүүдэй ороной хэмжээлэшэгүй ехэ баялигууд тэрэнэй саана далдалагдана. Тиихэдэ социалис гүрэнүүдэй бүлэ тэрэние дэмжэнэ, тэрэ дэлхэйн бүхы арадуудай аша туһада харюусана.

Польшын профсоюзуудай Центральна Советэй секретарь **С. Левандовский** нигэжэ мэдүүлбэ: «Л. И. Брежневэй хэлэһэн үгэ Польшын олонните ехэтэ һонирхуулба. Коммунис зохёон байгуулгын замда аха дүү совет арадай туйлаһан амжалтанууд арадай Польшын ажалшадые урмашуулан баясуулна. Социалис хани нэгэдэлтэ оронуудай бэелүүлдэг эб найрамдалта политика, шахардуу байдал һуларуулхын, ракетно-ядерна дэлхэйн дайнай аюулые һуларуулхын түлөө эдэнэй хамтын тэмсэл уласхоорондын байдалай эгээн гол шухала нүхэсэлнүүдэй нэгэнинь болоо гээд бүримүһэн зүбшөөнэбди. Хүн түрэлтэнэй ерээдүйн амгалан тайбан байдал эндэһээ үндэһэтэй бішуу».

Мүнөөнэй уласхоорондын байдалда Л. И. Брежнев марксистско-ленинскэ гүнзэгы шэнжэлэл хэбэ гээд Монголой «Үнэн» газетэ «Ленинскэ гадаадын политика — эб найдамдалай туг» гэһэн гаршагтай статья соогоо тэмдэглэнэ. Шахардуу байдал һуларуулгада, эб найрамдалда, арадуудай эрхэнүүдтэ империализмын хүсэнүүдэй добтолжо байха үедэ социалис оронууд ажал ябуулганууда нэгэдүүлхэ зэргэтэй гэжэ тэрэ онсолон зааба. Эб найрамдалай ба социализмын политика ехэ ерээдүйтэй гэһэн совет хүтэлбэрилэгшын баталалгые монгол арад бүрин хүсэдоор дэмжэнэ гээд статья соо хэлэгдэнэ.

Вьетнамай газетнүүд Л. И. Брежневэй хэлэһэн үгые дэлгэрэнгыгээр шэнжэлнэ. Л. И. Брежневэй хэлэһэн үгые **«Нян зан»** газетэ толилходоо, али бүхы сорюо һүйдхэлтэ ябуулганууда шанга харюу сохилто үгэхын тула СССР шухала хэрэгтэй бүхы юумэ хэхэ юм гэһэн үгэнүүдтэнь онсо анхаралаа хандуулба.

НДРА-гай ЦК-гай Генеральна секретарь, Афганистанай Демократическа Республикын Революционно Советэй Түрүүлэгшэ, премьер-министр **Бабрак Кармаль** нигэжэ мэдүүлбэ: Бүхы дэлхэй дээрэ, тусхайлбаа манай райондо эб найрамдал ба аюулгүй байдал хангахын түлөө тэмсэлээ үргэлжэлүүлхээр СССР-эй батаар шиидэхэй байһые Л. И. Брежнев үгэ соогоо баталба. Советскэ Союз агуухэ Ленинэй үндэнэ һууринень табиһан эб найрамдалта гадаадын политика бэелүүлхэдээ, афган арадай үнэн нүхэр байгаа, саашадаанье байха юм гэжэ совет хүтэлбэрилэгшэ бүхы дэлхэйн арад зондо үшөө дахин харуулба. Энэ хани барисаасмнай хэншье эбдэжэ шадахагүй.

Франциин МИД эй түлөөлэгшэ нигэжэ мэдүүлбэ: «Л. И. Брежневэй хэлэһэн үгые тон анхаралтайгаар шудалха хэрэгтэй. Франциин талаһаа хэлэхэ болоо һаа, тэрэ Советскэ Союзтай эхилһэн хоорэлдоонэй үргэлжэлэл болоно».

Франциин **«Монд»**, Италиин **«Унита»**, **«Репубблика»**, **«Аванти»**, Баруун Берлинэй **«Вархайт»**, Австриин **«Фольскштимме»**, США-гай **«Вашингтон стар»**, **«Лос-Анджелес таймс»**, **«Сан-Франциско хроникл»**, Индиин **«Пэтриот»**, Ливанай **«Аш-шааб»**, Эфиопиин **«Эфиопиэн геральд»** газетэнүүд Л. И. Брежневэй хэлэһэн үгые толилходоо, СССР-эй гадаадын политика тухай дэлгэрэнгыгээр мэдээсэнэ, Советүүдэй ороной бүхы үгрэнүүдтэй амгалан тайбанаар зэргэ оршон һууха хүсэлэнтэй байһые үшөө дахин баталба гээд тэмдэглэнэ.

ХИТАДТА ЮУН БОЛОНОБ?

...ОЁЛ МАОИЗМЫН ҺАБАРТА

...ергэшэ жэлэй октябрь-...да болоһон литерату-...ба искусствын хүдэлмэ-...дэй бүхэхитадай IV ...нэ хойшо ороной «соё-...жабайдалда ехэ хуби-... болоо» гэһэншүүгээр ...эй хэблэл ходо бэшэнэ. ...уура, бодото байда-... абажа харахада, тии-... баталан хэлэхэ ямар-...ндэһэ баримта үгы бай-...үүлэй хорин жэлэй ... соо Хитадай соёлдо ...хэ хохидол ушаруулаг-... Тэрээнһээ уламжалан, ...вохёолшод болон ис-...ын ажал ябуулагшад ...бухы хардалга мүрдэл-... мүнөөшье айдаг бай-... Поэт Вай Хуа гэгшэ ... дээрэ үгэ хэлэхэдээ, ...шэнээр эхилхэнь гү? ...асуудал КНР-эй лите-...а болон искусствын ... ябуулагшадай һанаае ...дог байһаар гэжэ ойл-...н юм ха. Энэньшье ойл-...ой. Хашалга, хардал-...дай эсэстэ ами наһанһаа ...аһан 95 хүнэй — уран ...ликод болон поэдүүдэй, ...элгэшэд ба хугжэмшэ-... уран зураашад болон ...нүүдай нэрэнүүдые ...нэрлэһэн байгаа. (Тиин ... тон бага хубинь ...). Өөдэгүйл дуы!

Уран зохёолшо Лао Шэ-гэй гэнтын аюулаар наһа барахан ушарай һаяшаг мэдээжэ болоходо, хитадуудһаа гадна, мүн тэрэнэй оюун бэлигые сэгнэдэг хилын саанахи, тэрэ тоодо Советскэ Союздахи хүнүүдэй сэдьхэлые доһолгоһон байна. «Соёлой хубисхалай» һаял захалхатай хамта Мао-Цзедунай ба тэрэнэй туһамаршадай захиралтаар Пекиндэ һүйдхэлтэ аашануудай үүдхэгдэхэ үеэр тэрэ түрүүшынхидэй тоодо баригдажа һуулгагдаһан байгаа. Лао Шэ гэгшые тиихэдэ «аюултай контрреволюционер» гэжэ нэрлэдэг байһан. «Политическэ мэдэрэлые» хэлүүлжэ абаха гэжэ хунвэйбинүүд- тамалагшадай хэды оролдобошье һаань, тэрэ эрэлхэг зоригтойгоор тулалдан, харша этэгээдүүцэй хорые бусалгадаг байба. 1966 оной августын 24-нэй үглөөгүүр Лао Шэгэй бэс Пекинэй нэгэ сөөрэм соohоо олдоһон юм. Тэмдэглэлэй дэбтэр хажуудань уһан соо урдажа ябаа...

«Соёлой хубисхалай» ба тэрэнэй урда тээхи кампаниннуудай хара «һүүдэр» ороннинь мүнөөшье бүрхөөһэн мэтээр үзэгдэдэг. Нёдондо жэлэй сентябрь һарада уран зохёолшо - интернационалист Чжоу Либо наһа бараа һэн. Энээн тухай хоёр һарын үнгэрһэн хойно мэдээсэгдэнэ юм. «Шуурган» гэһэн мэдээжэ романай автор тухай статья «Гунмин Жибао» газетэдэ 1979 оной декабриин 10-да толилогдоһон байгаа. Чжоу Либо «Соёлой хубисхалай» эгээл эхин дээрэ түрмэдэ хаагдаһан байха гэжэ тэрэ статьяһаа мэдээжэ болоо һэн. Һүүлдэнь тэндэһээ табигдаад, Пекин ерэхэдээ, «Намһаа юуншье үлөөгүй» гэжэ нүхэдтөө хэлэһэн байдаг.

Хитадай уран мэргэжэлтэ интеллигенци хардалга гүрдэлгын дахинаа хэгдэхэһээ айгаад, эдэбхи үүсхэлгүй болоо бэшэ юм. Соёлой ба искусствын ажал ябуулагшад зохёолойнгоо темэ, жанр ба түхэл янзые дуран соогоо шэлэхэ аргатай болохо гэжэ Пекиндэ бологшо съезд дээрэ хэгдэһэн тодорхойлхы элидхэл дотор найдуулагдаһан юм. Тиихэдэл «зуун» үнгэ һалбаран мандаг лэ гэһэн маонс харша лозунг дахин соносхогдоо бэлэй. Мао-Цзедунай хэлэһэн үгэнүүд ба статьянууд дотор литература, искусствын талаар үгтэһэн политическэ сэгнэлтын хэм хэмжүүрые урдынхидал адлаар баримталха шухала гээд тэдээндэ гансата һануулһан байгаа. «Агуу удамаршын» хуушарһан хараа заабаринуудай литература болон искусствада тон өгөө хоро хохидол ушаруулһанинь элитэ. «Дүрбэн шэнэдхэлгэ» гэхэ гү, али Хитадые дайнай гуримда оруулагдаһан томо үрэн болгохо зорилготой зохёолнуудые бүтээхэ шухала гэһэн гол бодол элидхэл доторнь дурадхагдана гэжэ нэмээ һаа, ороной бодото байдал харуулхын тула дутамаг байха болоно.

Маогой үхэһэнэй, «дүрбэнэй бандые» унагаһанай һүүлээр үнгэрһэн гурбан жэл үлүүтэй саг соо хитад обществын байдал тухай томо зохёол үшөө бүтээгдээгүй байһанинь гайхахаар бэшэ. Зохёолнуудаа хэблүүлэн гаргадаг авторнуудай олонхинь үни холын ба Японтой тулалдаһан дайнай (1937—1945 онуудай) үедэ хабаатай түүхын «амгалан» темээр бэшэбэл дээрэ гэжэ тоолдог байна. Рассказ, үсөөн үшартта туужа гэхэ мэтэ багахан зохёолнууд дотор мүнөө сагай темэ харуулагдана.

Мүнөөнэй хитад литературада «дүрбэнэй бандын» үсынхидэл адлаар «дайнда бэлэдхэлэй» темэ хэрэглэгдэлэг байһаар.

Совет гуримые муушаһаан хараал шэрээлгүй зохёол үсөөн байдаг болонхой. Совет гуримые гүжэрдэн муушаһан ээлжээтэ рассказ, туужа, кинофильм гү, али зүжэгэй гараха бүхэндэ хэблээрхид тэрээн тухай магтаалай рецензи бэшэхэ уялгатай гэжэ тоолоно.

Соёл культурын талаар горитой хүсэнэй Хитадта бии байһанинь элитэ. Хитадые дай үүсхэгшэ гүрэн болгохо, социально-ангинн уг удхыень таһалха, арад зонтой холбоогүй болгохо гэһэн Пекинэй удамаршадай гол зорилгодо уран зохёолые зорюулха гэһэн заабари КНР-эй соёлой

УРАГШААЛ ДАБШАҺААР

Дмитрий Чойжалсанов Октябрнин хубисхалай сасуутан мүн. Эдир наһандаа үзэг бэшэг мэдэхэгүйшүүлэй кружогто ябалсажа, эрдэм гэгээрэлэй хүдэлмэридэ хабаадалсажа эхилһэн. Таһархай нютагай хүн зон үзэг бэшэг мэдэдэг болохын тула ехэ, багагүй, эбтэй эстэйгээр хэшээлнүүдтээ ерэдэг байгаа. Хамтын ажахы байгуулха, комсомолой эдэбхитэдые хүмүүжүүлхэ талаар хэмжээнүүд абтаа. 1938 ондо нүхэр Чойжалсанов «Улаан-Боргой» колхозой (мүнөөнэй Зэдын район) комсомолой ячейкын секретаряар һунгагдана. Тэрэл жилдээ Улаан Армиин албанда мордоо һэн.

Уялгата албанайнгаа үедэ комсомол хүбүүн бэе махабадаа хатуужуулха, бүхэжүүлхэһээ гална, сэдьхэл бодолойнгоо талаар гүйсэд бүрилдэжэ, Эхэ оронойнгоо үнэн сэхэ хамгаалагша болохон юм. Тиихэ үедөө ажабайдал тухай мэдэсэ, ойлгосоёо нилээд үргэдхөо, ород хэлэ һайса шудалаа, дүрбэн тэгшээр хүмүүжээ. Буряад ороной залуу түлөөлэгшэ эмхидхэлшын, ударидагшын ульһан залитай байһанаа харуулаа. 1939—40 онуудта Алас-Дурна зүгтэ алба хэжэ байһан сэрэгшэд илангаяа һэргэг һоноороо, харюусалгатайгаар албан хэрэгтээ хандадаг һэн. Хасаан нуур. Халхын голдо япон сэрэгтэй болоһон тулалдаануд олоной зүрхэ сэдьхэлые хүлгүүлһэн, һанаа зобоохон байгаа бшуу. 1940 оной һүүл багаар Дмитрий Чойжалсанов түрэл нютагтаа бусажа, түмэр харгыда хүдэлжэ эхилбэ. Удангүй ВЛКСМ-эй райкомой бюро милицийн органуудта орожо хүдэлхыень зууршалаа һэн.

1941 оной зун «Дайн эхилбэ!» гэһэн һүрөөтэ мэдээсэл дуулдажа, Эсэгэ ороной хамгаалгын Агууехэ дайн эхилээ бэлэй. Энэл оной һүүл багаар Буряад ороноймнай нислэл — Улаан-Үдэдэ 97-дохи стрелково дивизи (удаань 83-дахи гвардейскэ гэжэ нэрлэгдэнэн) байгуулагдаһан юм. Дивизиин бүридэлдэ гол түлэб Буряадай АССР-эй эрхэтэй оролсоо. Олонхинь 18—19 наһанай, бултадаа шахуу комсомолшууд сугларжа, дайшалхы һуралсал гаража эхилһэн. Миномётно расчедой командир, ахалагша сержант Чойжалсанов эгээл нимэ хүдэр задарюун, зоригтой хүбүүдэй нэгэн һэн. Баруун фронт... Брянск хото шадар Думиничи тосхондо дүтэ түрүүшын байлдаанда оролсоо. Орёл, Брянск, Минск хотонуудые, аха дүү социалис ороноудай нислэл Варшава, Прага, Будапешт хотонуудые сүлөөлхэ байлдаануудта дивизи хабаадалсаһан түүхэтэй. Мүн Венэ хотые абаха үедөө сэрэгшэд түнхаришагүй зориг, урагшаа тэгүүлһэн эрмэлзэл харуулаа.

Дайшалхы замаа эхилхэ үедөө Чойжалсанов большевигүүдэй партида абтаһан байна. Мүнөө бодоод үзэхэдэ, стрелково ротын парторг ябаһан Чойжалсанов нилээд лэ бэрхэшээлнүүдые, хүшэр хүндэ ушарнуудые дабажа гараһан. Бүхы шадабари, мэдэсээ саг үргэлжэ солгагдаба. Тиин эдэнэр фашистнарай ара талаар тагнуул хэхэдээ, дайсанай хүсэ шадал тухай шухала мэдээсэлнүүдые саг болзортонь дуулгаһан юм. Фашистнуудай хаана байһые, ямар техникэтэй, буу зэбсэтэйень һайса мэдэжэ абаһан совет сэрэгшэд добтолгоёо зүбөөр, аша үрэехэтэйгээр эмхидхэдэг байһан.

Тиимэ нэгэ шанга тулалдаанай үедэ олон командир, сэрэгшэд баатарай үхэлөөр унаа. Энэ байлдаанда нүхэр Чойжалсанов батальоной хүтэлбэрние бэе дээрээ даажа абаад, атакада сэрэгшэдээ бодхоохон юм. Эсэһэн, шархатаһан, контузи абаһаншье һаа, хүтэлбэрилхы шадабаряа дууһан гаргажа, тулалдаанай эсэс хүгтэр тэсэжэ гараһан бэлэй. Энэ баатаршалгынгаа түлөө тэрэ Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай I шатын орденоор шагнагдаа. Энээнэй урда тээ тэрэ фашистнуудта эгэршэгүй тулалдаанда эгэршэгүй зориг, баатаршалга харуулһанайнгаа түлөө Эсэгэ Ороноо Хамгаалгын Дайнай II шатын орденоор. «Шэн зоригой түлөө» гэһэн хоёр медальяар шагнагдаһан юм. Эдэ медальнуудай нэгые буряад арадай түлөөлэгшэдэ М. И. Калинин Кремль соо барюулгаа гэһэн. Мүнөө үедэ нүхэр Картышов 97-дохи стрелково дивизиин дайшалхы зам тухай баримтата ном бэшээд, «Воениздат» хэблэлдэ тушаанхай.

Жэшээлэн хэлэхэ болоо һаа, 1942 оной сентябрнин 5-да «Ротын парторганизаци бүхэжэнэ», декабрнин 17-до «Манай эрхим санашад» гэһэн гаршагуудтай мэдээсэлнүүд Д. С. Чойжалсановай гар табилгатайгаар толилогдонхой. Нимэ баримтануудтон олон. Гэхэтэй хамта сэрэгшэн Чойжалсанов тухай тэмдэглэлнүүд баһал биюм. Ахалагша лейтенант Б. Карпушинай мэдээсэл соо нигэжэ уншамаар: «...Младша сержант Чойжалсанов 29 секундын туршада миномётоо байлдаанда бэлэн болгохо шадабаритай».

«Дайшалхы газетын хуудаһануудые һэхэхэдээ, ажал ябуулгаяа эдэбхи үүсхэлтэйгээр эрхилдэг хүнүүдтэй танилсанабди. Тэдэнэй нэгэн танай нютагай хүбүүн Чойжалсанов мүн байһан», — гэжэ нүхэр Картышов бэшэгэйнгээ түгэсхэлдэ бэшээ һэн.

1945 ондо Дмитрий Содномович түрэл Зэдэдээ бусажа, ажал хүдэлмэридэ шуна ороһон. Дайнай шархануудай хэды үбдөошье һаань, дадуудта дамжуулхаһаа гадна, тэдэнние үнэн сэхэ патриот ёһоор хүмүүжүүлхэ зорилго тэрэнэй урда табигдаа. Гэхэһээ гадуур нүхэр Чойжалсанов гурба дахин оборготоһон, юһэ дахин шархатаһан юм. Польшын Белосток хото шадар болоһон байлдаанай үедэ нилээд хүндөөр шархатажа, гэмэлтээ һэн.

Тулалдаануудшье үргэлжэлөө. Дайсанай байрлаһан газараар ябажа, тусхай даабари дүүргэхэ зорилготой санашадай батальон байгуулагдаа. Чойжалсанов тус батальоной парторгоор һуньһан, урмашуулан зоригжуулгын үгэнүүдые хэлэнэн. Энэ ушар зоригтой сэрэгшын бүхы наһанда мартагдашагүйгөөр хадуугданхай.

Гэхэтэй хамта нүхэр Чойжалсанов «Эхэ оронойнгоо жаргалай түлөө» гэһэн газетын хүдэлмэридэ эдэбхитэй хабаадалсадаг, саг үргэлжэ сэрэгшэд тухай зураглалнуудые, дайшалхы хэрэгүүд тухайгаа тэмдэглэлнүүдые бэшэдэг байһан. Дивизиин газетын редактор ябаһан Л. С. Картышов энээн тухай дуулгажа, Симферополь хотоһоо бэшэг эльгээгээ. Нинтын хэрэгтэ бүхы һанал, хүсэлөө табидаг тулада Дзержинскэ Советдэй түрүүлэгшээр олон жилдэ хүдэлмэрилөө. Наһанайнгаа хани нүхэр Цыдып Цырсновнатай суг найман үхибүүн үргэжэ, хүлынь дүрөөдэ, гарынь ганзагада хүргэһэн байна. Наһанайнь хайрата нүхэр эртүүр наһа баража, Дмитрий Содномович нилээд хүшэр хүндэ байдалда ороо һэн. Гэбэшье тэрэ зоригоо мүхөөд доройтоогүй, бэрхэшээлнүүдые дабажа һураһан тула бэеэ баряад, урагшаа тэгүүлэн, хүүгэдээ һургахын түлөө оролдоо.

Улаан-Үдэдэ 83-дахи гвардейскэ стрелково дивизиин ветерануудай уулзалга үнгэргэгдөө һэн. Нүхэр Чойжалсанов суг дайлалдаһан нүхэдтэеэ дахинаа уулзажа, сэдьхэлээ хаһан хөөрэлдөө һэн. Тэрэ үрдынхидаал эдэбхитэй зандаа, залуу үетэнние революционно, дайшалхы, ажалай ёһо заншалнуудаар хүмүүжүүлгэдэ хабаадалсадаг. Арадтаяа суг баатарлиг замаар урагшаа дабшажа ябаһан ажалай, дайнай ветеранай үтэ олондо ойлгосотой, үнэншэмөөр байдаг лэ.

О. ЦЫБИКОВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Д. С. Чойжалсанов.

Авторай фото.

ОБЩЕСТВО БА НАҺАЖААЛ ХҮН

Һүүлэй арбаад жилэй туршада хүгжэжэ байгаа оронуудта үхибүүдэй нарайдаа үхэхэ ушарай үсөөрһэн дээрэһээ залуушуулай олон боложо байхада, экономическа таалараа хүгжэнги оронуудта түрэлгын үсөөрһэнһөө, наһажаал зоной олошоржо байһанһаа уламжалан, общество хэлбэришэгүйгөөр наһатай зоноор олошоржо байнхай. Үндэр наһатан улам бүри олошорно.

Шэнжэлэгшэдэй баталһанай ёһоор, ерээдүйдэ олохон оронуудта хүн зоной дунда, үндэр наһатан бүри түргэнөөр ургаха юм. Америкын хүн зоной тоо 1990 ондо хэды шэнээн болохоб гэжэ сэгнэгдээ, «Ю. С. ньюс энд Уорлд рипорт» гэжэ журнал «Наяад онуудта США-е юун хүлеэнэб» гэһэн статья соогоо наһажаал американецуудай тоо нилээд олон болохо гэжэ тэмдэглэһэн байха юм. 1990 ондо найман американецай нэгэниинь 65-һаа дээшэ наһатай, тэдэнэй диилэнхи олониинь пенсионернүүд байха. Баруун оронуудай шэнжэлэгшэдэй нэгэ зарим сэгнэлтын ёһоор, 60 болон тэрээнһээ дээшэ наһатан экономическа талаараа хүгжэнги олохон оронуудта 2000 он багаар 20 процентһээ дээшэ байхаар багсаагдана.

Наһажаал хүнүүдэй тоогой олошорһонһоо боложо, экономическа, социальна болон моральна орёо хэдэ хэдэн асуудалнууд гарана. Юуб гэхэдэ, пенсионно тэдхэмжын, хүгшэдые байлгадаг эмхи зургааануудые харуулалгын, тэдэнэй медицинскэ хангалгын гаргашанууд ургана, ажал хэхэ шадалтай хүн зоной хэхэ юумэн улам ехэ болоно.

ХЭНЭЙ МҮНГЭ ЗӨӨРЭЭР ПЕНСИОНЕРНҮҮДЫЕ ХАНГАНАБ?

Мүнөө үедэ эдэ бүгэдэ асуудалнууд олониитын наһаа зобоожо эхилэнхэй, харин ерээдүйдэ, социологуудай наһанамжаар, улам бүри орёо болохонь дамжаггүй. Тэдэнние элдэб социальна байгуулалтанууд ондо ондоогоор хаража үзэдэг, шиндхэдэг байна бшуу.

Үйлэдбэриин хэрэгсэлнүүдые гүрэнэй, ниитэ арадай болон кооперативна зөөри болгоод, экономическа байгуулалтынгаа үндэһэ һуури болгоһон, бүхы хүн зоной саг үргэлжэ ургажа байгаа хэрэглэмжэнүүдые эгээл гүйсэд дүүрэнээр хангаха гээшые үйлэдбэрнингөө уг зорилго болоһон социалис оронуудта пенси абаха наһа гүйсэһэн наһажаал хүнүүд тушаа гол анхарал оролдолго гүрэн өөр дээрээ даажа абадаг байна бшуу. Баяшуулай өөрынгөө сэбэр олзо хэн нэгэнтэй хубаалдаха дурагүй байдаг капиталис оронуудта социальна страхованиин гаргашануудай схэнхи хубинь ажалшад дээрэ буудаг гээшэ. Пенси абахын тула эндэ хүдэлмэришэн һара бүри страховой түлбэри оруулха ёһотой. Тэрэнь США-да тэдэнэй салин хүлһэнэй 8 процент шахуу, Нидерландада 21 процент шахуу хэмжээнэй болодог байха юм.

Советскэ Союзда, социалис бусад оронуудтал адли, социальна тэдхэмжэ хадаа арадай баян дэлгэр ажаһуудал һайжаруулха программын нэгэ хубинь болодог, тиимэһээ ороной экономическа ба социальна хүгжэлтын табан жилэй, мүн жэл бүхэнэй түсэбүүд дотор хараалагдадаг байна. Ажалай түлөөһэнэй удаа хэмжээгээрээ хүн зоной олзо доходой хоёрдохи һуури эзэлхэ эшэ үндэһэн тэрэ болоно бшуу. Энэ хэрэгтэ гүрэнэй гаргашанууд саг үргэлжэ ургажа байдаг. Манайда һүүлэй арбан жэл соо тэрэ хоёр дахинһаа үлүүгээр ехэ боложо, мүнөө СССР-эй Гүрэнэй бюджедэй бүхы гаргашануудай 12 процент шахуусе эзэлдэг байна.

ХҮНҮҮДЭЙ ХЭРЭГЛЭМЖЫЕ ПЕНСИ ХАНГАЖА ШАДАНА ГҮ?

Баруунай хэблэлэй мэдэрһэнэй ёһоор, хүгжэнги капиталис бүхы оронуудта саарһан мүнгэнэй үнэ сэнгэй таһалгаряагүйгөөр доошолжо байһанһаа уламжалан, наһажаал хүнүүд, бэшэндээ орходоо ехээр хохидоно. Тиимэшье ехэ бэшэ пенси, гэр байрын, эдээ хоолой болон түрүүшын хэрэглэмжын эд бараанай үнэ сэнгэй саг үргэлжэ дээшэлжэ байһан ушар олон пенсионернүүдые бэрхэшээлтэй байдалда оруулна. «Ю. С. ньюс энд Уорлд рипорт» гэжэ американ журналай мэдээсэһэнэй ёһоор, мүнөө үедэй США-гай пенсионернүүдэй 31 процентнь үлэсхэлэн хоохон байдалай тогтоогдоһон хэмжээнһээ муу байдалда ажаһууна. Түлөөлэгшэдэй палатада үгэ хэлэхэдээ конгрессмен Клод Пеппер «наһажаал американецуудай дунда үлэсхэлэн хоохон байдалай үзэгдэлгэ хадаа национальна нэрэ хүндэ бузарлаха ушар болоно» гэжэ онсо тэмдэглэлэн байха юм.

Советскэ Союздахи пенсионно тэдхэмжын шэнжэнь юуб гэхэдэ, урдань абадаг салин хүлһэнтэйнь жэшэбэл, нилээд ехэ хэмжээнэй пенси үгтэдэг байна. Жэшээнь, наһанайнгаа пенсидэ гараһан хүнүүдтэ урдань абажа байһан салингайнь 50-һаа 100 процент хүрэтэр үгтэнэ бшуу. Тиихэдээ салингайнь бага байгаа һаа, тэрэнэйнь схэнхи хубинь пенси болгогдодог гээшэ. Хэрэглэмжын гол эд бараанай рознично үнэ сэнгэй хубилдаггүй, медицинскэ хангалгын түлөөһэгүй байхада, пенси болон хүнгэлэлтэнүүдэй раалан ехэ болоо да, СССР дотор зоной хангалга ха юм.

Гэхэтэй хамта цинальна хангал мүнгэ түлэлгөөр гүй. Жэшээнь, байха аргагүй үргэлжын харуу баатай болоһон харуулһалха хэрэ сэдөөр гүрэн гээшэ. Тэдэндэ на, медицинска лай болон со дүрэн хангал байшангуудта ха юм. Тэндэ танда, инвалид лан тэнюун, дуу гатай ажабайдал тэдэнэй нинтын гээхэ бүхы эр олгогдонхой.

ПЕНСИОН ХҮДЭЛМ ДУРАДХАГ

Бодожо үзэхэ тоо дурадхая. раг наһандаа ябаа лиоонһоо үлүү хүн алба хаагша бо жэлтэд США-да гүй байха баата Харин 6 милли пенсионернүүд — 60 наһаяа дабаа эхэнэрнүүд СССР ажахыда ажал жэлһөөр.

Түсэбтэ социа лалта гансашье шадаха хүн зоно хүдэлмэрсэр хам харин пенсионер даха зэргээрь дурадхаха, үгэ ломжотой байна вет гүрэн ха ажалда пенс улам үргэнөөр ябадал урмашу Нэн түрүүн ажабайдал һайжа удаан саг соо хүн һууха тушаа ак долго эли тодо рагдана гээшэ.

Тиимэһээ ажа шэ пенсионерэй на ажабайдалай шэлүүлхэ ушарта арга нүхэсэл бо Салин хүлһэ ар тэрэ пенсиеэ бү али тэрэнэй нэ биниень абана ха общество ажала дай дүй дүршэд мэргэжэл хэрэгл лэ оролдодог б дай ажахыда пе дэй хүдэлмэрэ таланаань урмаш жээ ябуулганүү КПСС-эй ЦК-гаа Министрнүүдэй С тоол 1980 ной һээ хүсэндөө о жэ нинтын ажа нернүүдэй хаб боломжонууд бү гээшэ.

Глеб СПИР АПН-эй по ша

ҮБЭЛЭЙ XIII ОЛИМПИАДА ДҮҮРЭБЭ

ЛЕЙК-ПЛЭСИД. (ТАСС). Сагаан Олимпиадын һүүлшын үдэрэй урда тээ манай олимпиецүүд арван алтан медаль абаһан байгаа. Гол шагналнуудайнгаа тоогоор хэншье эдэнние хүсэжэ шадахаяа болёо.

Москва шадарай Красногорск хотын 24-тэй студент Николай Зимятов совет суглуулагдамал командын амжалтада эгээл ехэ хубитаяа оруулһан байна. Үнгэрэгшэ суббботодо тэрэ 50 километртэ санаар урилдахадаа, 2 час 27 минута 24,60 секунда саг харуулжа, гурбадахи алтан медальдаа хүртэбэ. Олимпийн нааданудай түүхэдэ нэгэшье санашан иимэ ехэ амжалта туйлаагүй юм.

Олимпиадада түрүүшынхеэ хабаадаһан манай спортсмен урда тээнь 30 километртэ, 4х10 километрэй эстафетэдэ илажа гараһан байгаа.

50 километрэй урилдаанда Финляндиин санашан Юха Мнето 2.30.20,52 час саг харуулжа, мүнгэн медаляар шагнагдаба. Манай Александр Завьялов гурбадахи һуури эзэлээ.

Сэхыень хэлэхэдэ, энэ Олимпиадада эхэнэр санашаднай тиимэ ехэ амжалта туйлаагүй. Ушарынь юуб гэхэдэ, манай командын бүридэлдэ бэлигтэй бэрхэ залуу санашад үсөөн байна.

Энэ үдэр эрэшүүлэй дундa конькигаар 10.000 метртэ урилдаан болобо. 21-тэй американец Эрик Хайден дахинаа амжалта туйлаа. Тэрэ хоёрдохи паарада Горький хотын Виктор Лескинтэй хамта урилдахадаа, ймагтал олимпийскэ бэшэ, харин дэлхэйн рекорд тогтообо. Тэрэ энэ зайе 14 минута 28,13 секунда соо гаталһан байна.

Тиигэжэ Эрик Хайден бүхы табан зайда илажа, Олимпиадын таба дахин чемпион болобо бшуу.

Конькигаар урилдалгын мүрысөөнүүд дүүрэбэ. Манай спортсменүүд нэгэ алтан (Наталья Петрусева), нэгэ мүнгэн (Евгений Куликов), хоёр бронзо (Петрусева болон Владимир Лобанов) медальнуудта хүртэбэ. 1976 ондо Инсбруггэ болоһон Олимпиадада манай конькишад юһэн медаляар, тэрэ тоодо дүрбэн алтан медаляар шагнагдаа һэн. Энэмнай 1980 оной Олимпиадада совет конькишадай ханталтагүй үрэ дүн түйлаһые элирхэйлэн гэршэлнэ.

Энэ Олимпиадада хэдэн хүнүүд олон шагнал хайрадa хүртэнэн байна. Лихтенштейнэй хадаһаа санаар һолжордог гайхамшатта спортсменка Ханни Вещель 1980 оной Олимпиадада хоёр дахин чемпионка болоо. Тэрэ тусхай слаломда 1 минута 25,09 секунда саг харуулжа, хоёрдохи алтан медальдаа хүртэбэ. ФРГ-һээ Кристе Кинсхофер, Швейцариһаа Эрике Хесс гэгшэд шангай һууринуудые эзэлһэн байна. Москва шадарай спортсменка Надежда Андреева (Патракеева) 1.29,20 минута саг харуулжа, зургаадахи һуури эзэлбэ. Һүүлэй үедэ хадаһаа санаар һолжордог манай спортсменүүд үрэ дунгүүдээ ерэд һайжаруулаа. Тиимэһээ үрэ-эеэ һуладхажа болохогүй.

Трамплинһаа һүрэлгөөр Поуко Торманен 114,5 болон 117 метртэ һүрэжэ, энэ Олимпиадада түрүүшын алтан медаль Финляндиин командада асарба.

Австриин эдир спортсмен Хуберт Нойпер 113 ба 114,5 метртэ һүрэжэ, хоёрдохи һуурида гараба. Финляндиин үшөө нэгэ спортсмен Яри Пуйккоьен бронзо медаляар шагнагдаһан байна. 70 метрэй трамплинһаа һүрэхэдөө, Олимпиин чемпион болоһон Антон Иннауэр (Австри) дүрбэдэхи һуури эзэлбэ. Манай спортсменүүдэй дундаһаа Владимир Власов хорин наймадахи һуури эзэлһэн байна.

ГДР-эй гайхамшатта фигуристка Аннет Петчын түрүү һуури эзэлжэ, хүндэлэлэй табсангай эгээл дээдэ шатада зогсоходонь, баярай нулимса хасар дээрүүрнь мухарһаи байгаа. ГДР-эй спортын түүхэдэ түрүүлэн тэрэ ганса гансаараа мүльһэн дээрэ халтирхадаа, Олимпиин нааданай алтан медальда хүртөө бшуу — 189,00 балл.

Американка Линда Фратианни — мүнгэн (188,30), ФРГ-гэй түлөөлэгшэ Дагмар Лурц (183,04) бронзо медальнуудаар шагнагдаа. 1976 оной Олимпиадаһаа хойшо эхэнэрнүүдэй ганса гансаараа халтиралга хурдан түргөөр хүгжөө гээд тэмдэглэлтэй.

Аннет Петч спортдо дуратайшуулда һайн мэдээжэ юм. 1975 ондо тэрэ Европын чемпионадта — гурбадахи, 1976 ондо Олимпиадада дүрбэдэхи һуури эзэлээ һэн. Хоёр жэл үнгэрһэн хойно тэрэ дэлхэйн чемпионадта илажа гараһан байгаа. Нёдондэ жэл Линда Фратианни дэлхэйн чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртөө һэн. Ингэжэ дэлхэйн хоёр чемпионка хаба шадалаа туршаба бшуу.

Һүүлшын үдэр, февралиин 24-дэ, дүрбэн хүнэй һуудаг бобслейгээр түгэсхэлэй мүрысөөн дүүрэбэ. ГДР-эй спортсменүүд илажа гараһан байна. Швейцариин бобслеистнүүд хоёрдохи, ГДР-эй хоёрдохи экипаж бронзо медаляар шагнагдаа.

Олимпиадын мүрысөөе хоккеистнүүд түгэсхэбэ. Манай ороной суглуулагдамал команда Швециин спортсменүүдые 9:2 тоотойгоор илажа, хоёрдохи һуури эзэлбэ. Финляндиин командые 4:2 тоотойгоор илаһан США-гай хоккеистнүүд Олимпиин нааданай чемпионууд болобо.

Нааданудые хаалгын баяр ёһолол амаралтын үдэрэй үдэшэлэн болобо. Сагаан Олимпиадада спортсменүүдээ эльгээһэн элдэб ороной суглуулагдамал командануудай түлөөлэгшэд хамтаараа Лейк-Плэсидтэхи ордоной трибунануудай урдуур гараба. Олимпиин чемпионууд ороныдайнгаа тугуудые барижа ябаа.

МОК-гай президент лорд Килланин олимпиецүүдтэ шэнэ амжалта хүсэбэ. Тэрэ үбэлэй Олимпиин XIII нааданууд хаагдаба гэжэ сонсоо.

Хэдэн һарын үнгэрхэдэ, июлиин 19-дэ Олимпиин гал соробхилжо, зунай XXII Олимпиадын нааданууд Москвада эхилхэ юм.

ЭРХИМҮҮД ШАЛГАРБА

Эдиршүүлэй дунда столой теннисээр Буряадай АССР-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөн мебель бүтээдэг, модо болбосоруулдаг комбинадай спортзал соо боложо дүүрэбэ. Республикынмай спортын хэдэн бүлгэмэй, хүүгэдэй спортын һуургуулиин болон уряалаар ерэһэн Яхадай АССР-эй Покровско ДЮСШ-гэй 60 гаран эдир теннисист энээндэ хабаадажа, мэргэжэл шадабаряа дээшэлүүлһэн байха юм.

Эдир хүбүүд, басагад наһанай хоёр бүлэгөөр мүрысэбэ. Тренер Ю. Власовай һурган һоридог 35-дахи һургуулиин 6-дахи классай һурагшад Дина Михалева, Наташа Белова, Юля Пак гэгшэд бага наһанай бүлэгтэ онсо шалгаржа, түрүү һуринуудые эзэлбэ. Сэхыень хэлэхэдэ, һүүлэй үедэ үнгэргэдэһэн али бүхы мүрысөөнүүдтэ, хотын чемпионадта имагтал эдэнэй хоорондо шанга тэмсэл болоно гээд тэмдэглэлтэй.

Энэ бүлэгтэ хубүүдэй дунда илангаяа һонирхолтой, шанга наадан болобо. Һүүлшын уулзалгада хоёрдохи һургуулиин 5-дахи классай һурагша Сережа Ушаков Яхадһаа ерэһэн Олег Шаламовтай наадаа. Түрүүшын нааданда Сережын 21:10 тоотойгоор шүүһэн аад, хоёрдохи уулзалгадаа халта һанаагаа амархадань, Шаламов 21:18 тоотойгоор илаһан байгаа. Гурбадахи нааданда бүришье тэнсүү шанга тэмсэл болобо. Нааданай тоогой 20:19 болоходонь... зал соо һуугшад «хэнинь илажа гарагша ааб?» гэһэн юумэдэл, амяа даража, абяа шэмээгүйнүүд болошоо һэн. Эгээл эндэ манай эдир теннисист бүеэ гартаа абажа, һайнаар добтолходоо, шүүжэ гараһан байха юм. Тингэбэшье тэрэ чемпион боложо шадаагүй. Нүхэрэйнгөө илалтын ашаар 1-дэхи һургуулиин 3-дахи классай һурагша Володя Буянов республикын чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртөө.

Аха наһанай эдиршүүлэй дундаһаа 25-дахи һургуулиин 10-дахи классай һурагша Марина Пескова бүхы 8 уулзалгануудаа илажа, чемпионка болобо. Н. Гершман, Е. Ангурова гэгшэд удаадахи һуури эзэлээ. Света Намжилон шангай һуурида гараха бүхы арга боломжоёо хэрэглэжэ шадаагүй.

1-дэхи дунда һургуулиин 6-дахи классай һурагша Андрюша Колмаков найман уулзалгаһаа 7-донь илажа, эрхимлэһэн байна.

Хоёр-хоёроороо наадалгада Д. Маковский — Р. Ситников гэгшэдые 2:0 тоотойгоор илажа, А. Колмаков — В. Буянов республикын чемпионууд болобо. Басагадай дундаһаа С. Намжилон — Н. Пескова гэгшэд илажа гараа. Хүбүүн басаган хоёрой хамтаржа наадалгада Н. Пескова — А. Колмаков гэгшэд шалгарба.

Октябрьска районой суглуулагдамал команда түрүү һуури эзэлжэ, ресспорт комитедэй кубогаар, 1 шатын дипломоор шагнагдаа. Советскэ районой теннисистнүүд хоёрдохи һуури эзэлбэ. Яхадай АССР-эй түлөөлэгшэд гурбадахи һуурида гараһан байна.

Б-М. ЖИГЖИТОВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: манай командын түлөөлэгшэ Дима Маковский.

В. ПЛУТТЫН фото.

ГЕОЛОГУУДАЙ ТҮЛӨӨЛЭГШЭД ЭРХИМЛЭЭ

«Спартак» бүлгэмэй үйлэдбэрнин коллективүүдэй дунда спортын үбэлэй зүйлнүүдээр ГТО-гой нормо тушаалга дүүрэбэ. Мүрысөөндэ хабаадагшад санаар урилдаһан, сагаалса буудаһан, турнигта бэеэ татаһан байна. Хамтадаа 18 команда хабаадаба.

Мүрысөөнэй түрүүшын үдэр эдэнэр бага калибрай буугаар сагаалса буудаһан байна. Эндэ 40—49 наһатайшуулай дундаһаа ашаа шэрэдэг автотранспортна гурбадахи предприятиин түлөөлэгшэ Павел Лаптєв, эхэнэрнүүд соohоо нэгэдэхи пищеторгын худэлмэрилэгшэ Екатерина Смирнова гэгшэд эрхимлэжэ гараа. Эдэнэр тус тустаа абажа боломоор 50-һаа 48—47 очкотой болобо. Удаань эрэшүүл турнигта бэеэ татаһан, эхэнэрнүүд һандали дээрэ гимнастика хэһэн байгаа.

Санаар үнгэргэгдэһэн урилдаанай һүүлээр судьянар мүрысөөнэй дүн гаргаба. 19—28 наһатай эхэнэрнүүдэй дундаһаа Буряадай геологоуправленийн командын түлөөлэгшэ Ольга Медведева гурбан зүйлэй дүнгөөр 92 очко абажа түрүүлбэ. 29—34 наһатайшуул соohоо нэгэдэхи пищеторгын түлөөлэгшэ Екатерина Смирнова 107 очкотойгоор эрхимлэжэ гараа. 35—44 наһатайшуулай дундаһаа геологоуправленийн командын түлөөлэгшэ Людмила Вавилова эрхимлэһэн байна.

19—28 наһатай эрэшүүлэй дунда үнгэргэдэһэн мүрысөөндэ Улаан-Удын почтамтын худэлмэрилэгшэ Степан Ефимов түрүү һуури эзэлээ. Геологоуправленийн түлөөлэгшэд Владимир Барышников, Марк Колосов гэгшэд ГТО-гой дүрбэдэхи, табадахи шатын программаар мүрысөхэдөө, эрхимлэжэ шадаа.

Команданууд хоорондын дүн гаргахада, Буряадай геологоуправленийн эрэшүүлэй, эхэнэрнүүдэй команданууд түрүү һуури эзэлжэ, «Спартак» бүлгэмэй грамотаар шагнагдаба. Эхэнэрнүүдэй дундаһаа нэгэдэхи пищеторгын, хэлхсэ холбооной управленийн команданууд удаадахи һууринуудые эзэлээ. Хэлхеэ холбооной, трамвайн управленийн команданууд хоёрдохи, гурбадахи һуурида эрэшүүл соohоо гараһан байна.

Н. ИВАНОВ,
мүрысөөнэй судья.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 7.55 — Дамжуулгын программа. 8.00 — «Время». 8.40 — Үглөөнэй гимнастика. 9.05 — «Һурагшадта хүгжэм тухай». 9.35 — «Перед рассветом» — уран һайханай фильм. 10.40 — «Лучница» гэжэ дуунай ба хатарай ансамблийн концерт (ЧССР). 11.15 — Шэнэ һонин. 13.55 — Дамжуулгын программа. 14.00 — Шэнэ һонин. 14.20 — «Хүн Газар дээрэ» — киногой программа. 15.15 — «Горнистнууд, харюусагты». 15.45 — «Шинии ленинскэ библиотекэ». «Партийна организаци ба партийна литература». 16.15 — «Арадай уран бүтээл» — телевизионно суглуулбари.

Улаан-Үдэ. 17.00 — В. И. Ленинэй түрэһөөр 110 жилэй ойдо. «Саяан» — худөөгэй ажалшадта зорюулагдаһан дамжуулга. 17.30 — «Байгал» — прог «Пионерия» — **Москва.** 18. дэр — түби д — Л. Бетхов 18.40 — В. И рэһөөр 110 «Рассказы о. һайханай фил «Время». 21. Хаана? Хэзээ онно викторин **Улаан-Үдэ.** 2 35 жилэй ой залуушуулда дамжуулга. ХОЁРДОХИ **Москва.** 17. хүрэтэр ош «Комсомольск зетын полярн хабаадагшад уулзаха. **Улаан-Үдэ.** холнууд. 18. нуудта ба по нуудта». 20. айлшад». 20. най һүүлэзэ баримтата ф **Москва.** 2 арадуудай 22.40 — Ш

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда.

«КПСС-эй ЦК-да, СССР-эй Министрнүүдэй Советдэ». «Хойто зүгэй арад үндэһэтэдэй ажаһуудаг районуудые экономическа ба социальна талаарнь саашадань хүгжөөхэ хэмжээнүүд тухай» — тогтоол. «Эб найрамдалай ба зохёон байгуулгын политикые һайшаан дэмжэнэбди» — Л. И. Брежневэй хэлэһэн үгые дэмжэһэн Буряад ороной ажалшадай түлөөлэгшэдэй бэшэгүүдһээ.

Хоёрдохи хуудаһанда.

«Партийна ажабайдал». «Тарянайнгаа полидо эзэн байха ёһотойбди» — Н. Шелковниковой статья. «Вагонууд хии хоohоор байна. Хэн гэмтэйб?» — В. Цыганковой корреспонденци. «Малшадта — онсо анхарал». «Үдэр үйлэ хэрэгүүл ниговскаягай орон доторна суглуулбари».

Гурбадахи хуудаһанда.

«Ленинэй һ «Ажабайдалд байха» — А статья. «Бүр һонин» — Т пондентнүүдэй наһаа эльгэ дээсэлнүүдэй

Дүрбэдэхи хуудаһанда.

«Правда Бу Ленинградаа БАМ-ай барл тобшо һонин «Футболоор хэ дүтэлөө» вай статья.

Р. Б.

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: ИНДЕКС: 670000

г. УЛАН-УДЭ, ул. ЛЕНИНА, 35, редактор — 2-54-54, приемная — 2-54-93, зам. редактора — 2-68-08, зам. редактора — 2-62-62, отв. секретарь — 2-50-52, секретариат — 2-66-76, отделы: партийной жизни — 2-60-91, пропаганды — 2-56-23, промышленности и строительства — 2-61-35, сельского хозяйства — 2-64-36, 2-63-86, советского строительства и быта — 2-69-58, культуры и школ — 2-60-21, информации — 2-34-05, перевод — 2-54-93, писем и селькоров — 2-67-81, корректорская — 2-35-95, машинное бюро — 2-57-63, фотолаборатория — 2-33-61, отдел объявлений — 2-65-54.

Республиканская типогра... ственного комитета Бурятск... делам издательств, полиграф... ной торговли.
Н-02337 Заказ № 49.